

Vilsund udviklings- samarbejde

Udfordringer og muligheder

Carsten Jahn Hansen
2016

Kolofon

Titel	Vilsund udviklingsamarbejde. Udfordringer og muligheder.
Forfatter	Carsten Jahn Hansen, til daglig ansat ved Institut for Planlægning og leder af Center for Fysisk Planlægning ved Aalborg Universitet.
Illustrationer	En række fotos er venligst udlånt af borgere i området. Disse kildeangives så vidt muligt i hvert enkelt tilfælde.
Forsidefoto	© Laurids Mortensen
Udgivelses dato	Marts 2016
Design og produktion	Rapporten er designet, produceret og gjort digitalt tilgængelig af Carsten Jahn Hansen.

Forord og baggrund

Denne rapport er blevet til som en del af projektet ”Udvikling og bosætning i Sundby Mors på baggrund af friluftaktiviteter omkring Vilsundbroen”. Projektet er støttet af Landdistriktspuljen 2015 ved daværende Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Rapporten har til hensigt at inspirere til den videre udarbejdelse af strategier, udviklingsplaner og samarbejdsaktiviteter for området omkring Vilsundbroen. Det er især hensigten at bidrage til analyse af udfordringer og muligheder for samarbejde på tværs af sundet.

Målgruppen er alle med interesse i områdets udvikling, både borgere, foreninger, virksomheder, andre interesseorganisationer samt Thisted og Morsø kommuner.

Rapporten og det bagvedliggende arbejde er gennemført af undertegnede, Carsten Jahn Hansen, ved siden af normal arbejdstid på Institut for Planlægning på Aalborg Universitet.

Der rettes en meget stor tak til alle medvirkende. Dette arbejde bygger i høj grad på den omfattende imødekommenhed og gæstfrihed, som jeg har oplevet hver eneste gang ved mine besøg i området. Først og fremmest tak til alle der har taget sig tid til interviews og samtaler om områdets udvikling. Tak til gruppen omkring Samarbejdsaftalen for Søsports- og friluftaktiviteter. Tak til Morsø og Thisted kommuner, især Ann-Sophie Øberg og Lise Tange som bl.a. medvirkede ved størstedelen af interviewene for at lytte sig frem til, ”hvad der rør sig” i området. Tak til holdet af studerende på Urban Planning and Management, Aalborg Universitet: Berit, Jonas, Peter, Song, Radu og Sahar. Sidst, men ikke mindst, rettes en særlig tak til Henrik Jensen og Laurids Mortensen for at medvirke til at få nærværende arbejde stablet på benene og for hjælp til at skaffe materialer, kontakter, mv.

Rapporten er udelukkende udtryk for undertegnedes tolkninger, og eventuelle fejl og mangler må naturligvis tilskrives mig.

Arbejdet bag rapporten er desuden blevet præsenteret ved et oplæg på et stormøde på Hotel Vilsund Strand den 2. marts 2016.

Til sidst vil jeg gerne personligt udtrykke min store glæde ved at komme på besøg i området. Vilsundområdet er en perle med et væld af kvaliteter. Vandet, kysten, bakkerne, skrænterne, bebyggelserne og havnene byder alle på åbenlyse herlighedsværdier. Men det er først og fremmest områdets beboere og deres virkelyst, der løfter oplevelsen, og som giver lyst til at komme igen.

Mvh

Carsten Jahn Hansen

Indholdsfortegnelse

Indledning	5
Udfordringer i Vilsundområdet	6
Udviklingsaktiviteter i Vilsundområdet	8
Samarbejde er kommet i fokus – hvordan udvikler vi os sammen?	9
Formålet med denne rapport	9
Fremgangsmåde	10
Udfordringer og muligheder for samarbejde i Vilsundområdet	11
Ændrede generelle rammebetingelser for samarbejde	11
Lokale forudsætninger – igangsatte samarbejder i Vilsund	12
Holdningsændringer i gang	13
Søsportscentret – det første fælles skridt	16
Aktiviteter, faciliteter og brugere – at blive en del af noget større	17
Hvem skal gøre noget? Forholdet mellem de lokale aktører	24
Få de unge med	28
Pas på ildsjælene – og hjælp nye i gang! Deltids-ildsjæle?	29
Fællesskabernes ændrede vilkår og nye roller?	30
Selvorganisering og videreudvikling af samarbejdskulturen	33
Infrastruktur og platform for samarbejde – Vilsundsamarbejdet, Vilsund Rådet eller...?	35
Myndighedssamarbejde og sammenhængende udviklingsplanlægning	38
Erhvervslivets rolle i områdeudviklingen	41
Vi skal gøre os større end vi er	42
Vi har forandret os!	43
Konklusionen – den er jeres!	45

Indledning

Vilsund¹ ligger lige der, på det smalleste sted mellem Thy og Mors, hvor man siden 1939 har kunnet passere via Vilsund broen. Den 382 meter lange og smukke bufags bro forbinder de gamle færgesteder, Vilsund Øst og Vilsund Vest. Vilsund er også navnet på selve sundet, som er en ca. 8 km nord-sydgående del af Limfjorden mellem vestsiden af Mors og østsiden af Thy – fra Thisted Bredning til Dragstrup Vig. Fra broen er der 20 km og 17 min i bil til Nykøbing mod sydøst, og 11km og 13 min til Thisted mod nord.

Figur 1: Vilsund Vest og broen. © Foto Lis Luxhøj Larsen

Området har en meget varieret natur med mange åbenlyse steds-kvaliteter. Samspillet mellem vand, kyster og skrænter samt bakkelandskaber på hver sin side af sundet skaber en unik beliggenhed i dansk sammenhæng. Mange huse i området har en over-dådig udsigt ud over vandet og landskabet. Dertil er området attraktivt for diverse rekreative formål: vandre, ophold, aktiviteter på vandet, mv.

Den bymæssige bebyggelse i området præges på vestsiden af Vilsund Vest med 413 indbyggere og på østsiden af Sundby Mors, inkl. Øst Vilsund, med 495 indbyggere (Danmarks Statistik, 2015). Området omkring Vilsundbroen har således tæt ved 1.000 indbyggere.

Figur 2 og 3: Vilsunds placering i Nordvestjylland (2) og et overblik over området (3). Google Earth

¹ Lad det være sagt med det samme. Det kan både staves med og uden "d": Vilsund og Vildsund. Her i rapporten anvendes Vilsund af praktiske hensyn.

Vilsund Vest er koncentreret og centreret ved havnen og omkring et vejkryds tæt ved broen, mens Vilsund Øst og Sundby Mors hovedsageligt strækker sig over 3 km langs med Sundbyvej. Bystrukturene på hver sin side er dermed meget forskellige.

Dertil er området ikke blot præget af beliggenheden ved vandet men også af hovedvej A26, som skærer øst-vest gennem hele området, og mange mennesker og køretøjer passerer herved dagligt igennem Vilsund. Omfanget af trafik på A26 og broen er betragteligt set i lyset af antallet af indbyggere i Vilsundområdet. Med mere end 8.000 køretøjer i døgnet er det meste af trafikken gennemkørende trafik. Det indikerer på det ene side gode forbindelser til og fra området samt et potentiale for adgang til og synlighed for aktivitet, virksomhed og ophold i området. På den anden side giver det også gener ved krydsning af vejen, særligt i Vilsund Vest hvor både A26 og Åsvej opleves som en reel barriere og opsplittning af byen i flere dele.

I Vilsundområdet er der på begge sider af sundet en række virksomheder, eksempelvis producenter af vinduer, trapper, køkkener, minkfoder, asfalt, jordforbedringsprodukter, mv. Dertil er der en række handels-, service- og håndværksvirksomheder, en campingplads, samt hotel- og kro-virksomhed. Der findes desuden en friskole i Sundby Mors og børnehuse (vuggestue og børnehave) på begge sider, samt en ungdomsklub i Vilsund Vest. Den sidste dagligvarebutik i området, en lokal købmand, lukkede i 2013. Området har også en lang række foreninger og aktiviteter, hvilket vil blive behandlet senere i denne rapport.

Figur 4: Vilsundbroen set fra Øst Vilsund / Sundby Mors Havn. © Foto Lis Luxhøj Larsen

Vilsund Vest og Øst har hver en lystbådehavn beliggende i umiddelbar nærhed til broen, og tilsammen giver de to havne mulighed for plads til et varieret udbud af lystbåde og andet udstyr til aktivitet på og i vandet. I Vilsund Vest ligger desuden et ældre værft med værftsbygninger og havnebassiner.

Endelig er vestsiden en del af Thisted kommune og østsiden en del af Morsø kommune. Begge kommuner er en del af Region Nordjylland.

Udfordringer i Vilsundområdet

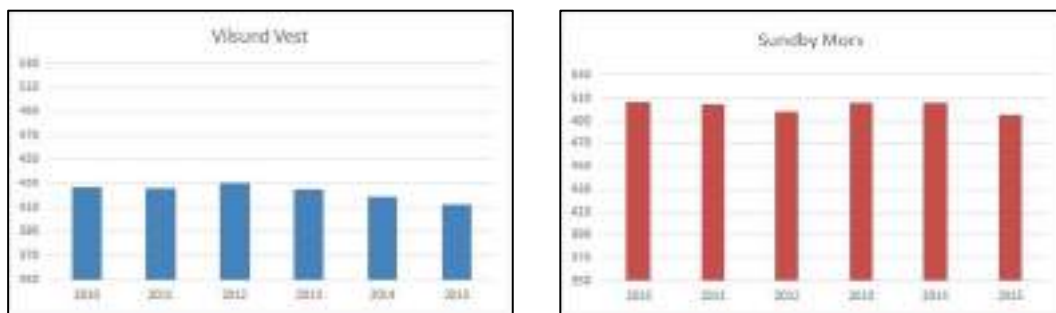
Der er i de senere år kommet øget opmærksomhed i befolkningen og blandt beslutningstagere på udvikling af områder udenfor pendlingsafstand (ca. en time hver vej) fra de største byområder. I dansk sammenhæng tales der blandt andet om ”yderområder” og ”udkanter”. Andre forsøger sig med mere positive versioner, såsom ”forkant” og ”vandkant”.

Under alle omstændigheder er der typisk fokus på tendenser til fraflytning (primært af unge) og aldrende tilbageværende befolkning i disse områder. Det har medført en øget opmærksomhed på stedskvaliteter og bosætningsstrategier som instrumenter til at fastholde og

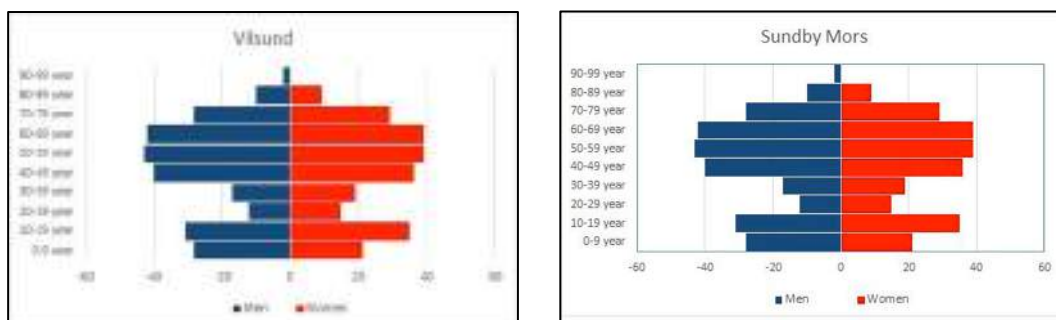
tiltrække borgere. På det seneste er dertil opstået et fokus på erhvervsaktiviteter og -muligheder i sådanne områder, så det ikke blot handler om at bo på stedet, men også at leve af det.

I Vilsundområdet er man klar over disse tendenser og udfordringer. Man har ganske vist ikke oplevet en tilbagegang af et omfang, som det er set i andre dele af landet og regionen. Det skyldes sandsynligvis den smukke beliggenhed og den overkommelige pendlingsafstand til Thisted og Nykøbing. Men befolkningstallet er ved at tippe fra stagnerende til vigende og alderssammensætningen skævvrides med uforholdsmæssig stor vægt på ældregrupperne.

Figur 5: Befolkningsudvikling i Vilsundområdet 2010-2015. Danmarks Statistik, fremskaffet af projektgruppe på Aalborg Universitet (Elleby et al, 2016).

Dette er ikke nødvendigvis kun negativt. Befolkningstal og alderssammensætning er ikke altafgørende faktorer for et områdes tilstand og udvikling. Man kan, som nogen vil sige, ”tilpasse sig med kvalitet”, og livskvalitet, velstand og velvære handler om mange andre aspekter end befolkningstal. Dertil viser det sig, at de senest tilkomne ældreårgange er sundere (læs: mindre plejkrævende) og mere velhavende end tidligere, hvilket har ændret mange kommuners syn på disse årgange fra ”ældrebyrde” til ”det grå guld”.

Figur 6: Alderssammensætning i Vilsundområdet 2015. Danmarks Statistik, fremskaffet af projektgruppe på Aalborg Universitet (Elleby et al, 2016).

Men det er dog alligevel rimeligt at hævde, at udviklingsperspektivet for Vilsund samlet set er mere problematisk end tidligere. De nuværende store grå guld årgange reduceres af naturlige årsager indenfor en årrække, og som det ser ud nu, er der langt fra nok i den yngre ende af befolkningspyramiden, se figur 6. Det kan føre til en betydelig nedgang i befolkningstallet i Vilsundområdet, medmindre flyttemønstret kompenserer for dette. En mærkbar nedgang i befolkningstallet vil have en negativ indvirkning på mulighederne for at opretholde diverse funktioner, services og aktiviteter i området.

Med andre ord vil der være et betydeligt behov for tilflytning fremover. Men hvem skal flytte til Vilsundområdet? Hvilke målgrupper? Hvad gør området attraktivt og for hvem? Hvilke steds kvaliteter og aktiviteter skal man satse på? Det er spørgsmål som disse, der skal besvares.

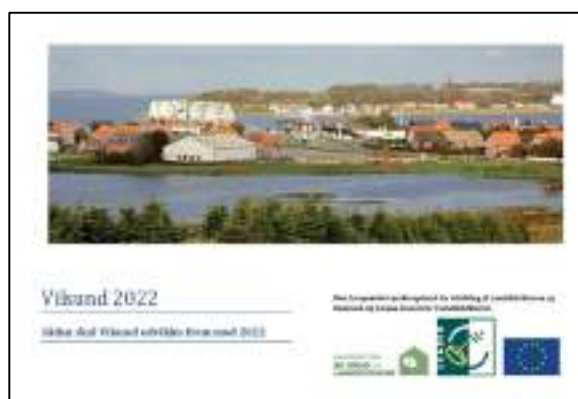
Der er altså tale om, at betingelserne for udvikling er ved at ændre sig i Vilsundområdet. Dette understreges også af de generelle ændringer i erhvervsstrukturer og arbejdsmarkedet. Virksomheder må i stigende grad tænke i markeder og medarbejdere, der rækker langt ud over det lokale, og de må ofte specialisere sig for at kunne klare sig i konkurrencen. Det presser virksomhederne, og det påvirker den måde de hænger sammen med lokalsamfundet. Det handler således også om, ”hvad skal vi og tilflytterne leve af” og ”hvem og hvad hænger vi sammen med”?

Man kan derfor sige, at et sted som Vilsund i det hele taget er på jagt efter at finde en rolle i udviklingen, der bedre matcher de nye vilkår, både mht. befolkningsudvikling, bosætning og erhvervsudvikling. Vilsundområdet må diskutere sine reelle muligheder for stedsudvikling og for specialisering, så man har noget at byde på, i en verden hvor både folk og virksomheder er blevet mere mobile.

Udviklingsaktiviteter i Vilsundområdet

Der er allerede sat gang i flere initiativer i Vilsundområdet med fokus på at udvikle aktiviteter og stedskvaliteter og i det hele taget ”gøre noget ved områdets udvikling”.

I Vest-Vilsund har man i 2013-14 lavet et forslag til en helhedsplan, Vilsund 2022, ”så byens borgere og de lokale myndigheder har det samme materiale at arbejde ud fra, når der planlægges for den fremtidige udvikling i byen”. Målet er at fremstå som et moderne lokalsamfund med mulighed for udvikling på nutidige præmisser.

Figur 7: Vilsund 2022, forslag til helhedsplan.

Figur 8: Projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors

Planen fokuserer generelt på bosætning, sammenhænge og fritidsfaciliteter, og mere specifikt på: byggegrunde, erhvervslokalisering, stisystemer, veje, byens rum, fjordbad, legepladser, udendørs fitness, kulturmiljøer og en mulig etablering af ”Søsportscenter Vilsund”.

På Mors-siden har man i 2015 igangsat projektet ”Udvikling og bosætning i Sundby Mors på baggrund af friluftaktiviteter omkring Vilsundbroen”. Visionen er, at ”området omkring Vilsundbroen i 2025 er landskendt som et attraktivt center for søsports- og friluftaktiviteter”. Målet er at udarbejde en udviklingsstrategi og en masterplan for udvikling i Sundby Mors samt en strategi for udvikling af samarbejdet mellem de to byer – Vest Vilsund og Sundby Mors.

Herudover har der de senere år været og er en række enkeltstående udviklingsaktiviteter i Vilsundområdet. Eksempelvis er Sundby Mors Havn, det gamle Øst Vilsund færgeløje, blevet ombygget til en lystbådehavn.

Samarbejde er kommet i fokus – hvordan udvikler vi os sammen?

Der er således ved at blive etableret et godt overblik over forudsætninger og de lokale behov for og ønsker til udvikling i Vilsund området. Man er efterhånden ved at have en række bud på, hvilke udviklingsmuligheder der er. Derfor er opmærksomheden nu i større grad på, ”hvordan gør vi det her? hvordan kommer vi videre? og hvordan får vi mere ud af hinanden på tværs af sundet?”

Af samme årsag indarbejdede Projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors en målsætning om ”beskrivelse og udvikling af samarbejdsaktiviteterne mellem Vest Vilsund og Sundby Mors”. Hensigten er, at udbygge samarbejdet på tværs af fjorden, så der kan skabes bedre sammenhænge og brug af hinanden, så der kan skabes flere aktiviteter, og så man kan styrke finansieringsmuligheder. Man ønsker især ”at skabe et strategisk samarbejde mellem de to byer med henblik på udvikling af muligheder for forskellige former for søsports- og friluftaktiviteter i området omkring Vilsundbroen.”

Et større fokus på samarbejde er også blevet motiveret af, at man i juli 2014 med stor succes gennemførte et stort fælles arrangement på tværs af sundet, 75 års jubilæet for Vilsundbroen. Og i december 2014 ”mødtes repræsentanter fra de to byers havneforeninger og borgerforeninger for at drøfte samarbejds- og udviklingsmuligheder med Vilsundbroen som det samlende symbol.”

Figur 9: Ved 75 års jubilæet for Vilsundbroen, juli 2014. © Foto Henrik Jensen

Formålet med denne rapport

Denne rapport er resultatet af en undersøgelse af samarbejdsaktiviteter med relevans for udviklingsarbejdet i Vilsundområdet. Arbejdet er en del af Projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors, men har sigte på samarbejdet hen over sundet.

Undersøgelsen har haft til hensigt at afdække, hvordan ”klimaet” ser ud med hensyn til muligheder for samarbejde mellem Vilsundområdets aktører og interessenter. Der har været fokus på at afdække forskellige aktørers syn på Vilsundområdet og dets muligheder, samt deres interesser i områdets udvikling. Der har især været fokus på:

-Hvilke konkrete udfordringer er der for et udvidet samarbejde om udvikling af Vilsundområdet? Og på baggrund heraf:

-Hvilke strategiske og handlingsmæssige muligheder er der for et udvidet samarbejde om udvikling af Vilsundområdet?

Fremgangsmåde

Undersøgelsen af udfordringer og muligheder for udviklingssamarbejde i Vilsundområdet er gennemført i perioden juni 2015 til februar 2016 af Carsten Jahn Hansen (CJH).

De indledende faser af undersøgelsen bestod af flere besøg af CJH i området, primært mhp. deltagelse i møder med initiativtagerne til Projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors. Dertil blev gennemført et møde med samarbejdsgruppen for Øst og Vest Vilsund, med deltagelse fra en række foreninger på hver side af sundet samt Thisted og Morsø kommuner. Endelig deltog CJH i et stort borgermøde på Sundby Friskole med ca. 100 deltagere. Disse aktiviteter medvirkede til at skabe et begyndende overblik over forskellige aktører og interesser i Vilsundområdet.

Dette blev suppleret med indhentning af mere håndgribeligt datamateriale, såsom: eksisterende planer for området, projektbeskrivelser, arbejdsplaner for udviklingsaktiviteter, avisartikler om Vilsundområdet, mv.

På baggrund af disse møder og forundersøgelser er herefter blevet gennemført og optaget interviews med 12 personer (6 på hver side af sundet), som repræsenterer foreninger og virksomheder, eller som på anden måde er involveret i udviklingsaktiviteter i området. Disse interviews er undersøgelsens hovedkilder.

Interviewene er gennemført som semi-strukturerede interviews, hvor man har en overordnet struktur (vedr. udfordringer og muligheder for samarbejde), men samtidig også giver god plads til åbne svarmuligheder og mulighed for uddybende dialog. Dette gøres for ikke at styre interviewet unødigt og på baggrund af forudgående opfattelser af ”hvad der er vigtigt”. På den måde får interviewet karakter af en samtale og rummer gode muligheder for læring.

Citater fra interviewene anvendes i denne rapport uden angivelse af kilden. CJH har dog i hvert enkelt tilfælde en præcis angivelse af kilden i arkivmateriale. Hensigten er at undgå et unødigt stort fokus på, ”hvem der har sagt hvad”. Det betyder på den anden side heller ikke, at det er ligegyldigt, ”hvem der siger hvad”. De medvirkende interviewpersoner har hver især deres dagsordener og interesser i områdets udvikling og vil være præget (forudindtaget) af dette i deres svar. Dette stiller særlige krav til formidlingen og anvendelsen af interviewene. Derfor forsøges det undervejs i rapport angivet, hvorvidt et citat synes at være udtryk for generelle eller mere enkeltstående observationer, betragtninger og holdninger (på tværs af interviewene og interesserne). Udtryk for generelle opfattelser kan typisk bruges til at indikere tendenser og sige noget om fundamentet for udvikling og handling. Enkelstående opfattelser kan eksempelvis bruges til at pege på faldgrupper og problemer der bør overvindes eller til at fremføre nye idéer.

I de fleste af interviewene deltog også repræsentanter fra Thisted og Morsø kommuner. Hensigten med dette var først og fremmest at give kommunerne mulighed for at komme helt tæt på og lytte til de lokale opfattelser af udviklings- og samarbejds muligheder. Dertil gav det også en god mulighed for at møde hinanden ”i øjenhøjde”. Dette forbedrer erfaringsmæssigt ofte samarbejds klimaet og mulighederne for at få gennemført konkrete tiltag.

I den resterende del af denne rapport præsenteres resultaterne fra undersøgelsen.

Udfordringer og muligheder for samarbejde i Vilsundområdet

I det følgende præsenteres først nogle af de væsentligste forudsætninger og rammer bag de samarbejdsaktiviteter, som allerede er sat i gang i området. Derefter følger en række afsnit, som hovedsagligt er blevet til med baggrund i interviewene. Disse afsnit beskæftiger sig med både udfordringer og muligheder, da de ofte er indbyrdes forbundne. Der vil dog være et overvejende fokus på at være konstruktiv og forsøge at finde frem til aspekter, der kan medvirke til et bedre samarbejde på tværs af sundet omkring udvikling. I den forstand afspejler dette en i øvrigt veldokumenteret påstand, at aktører gennem samarbejde kan opnå mere, end summen af hvis hver enkelt aktør handlede alene.

Ændrede generelle rammebetingelser for samarbejde

Vilsundområdet er i gang med at finde nye veje til udvikling, hvor opmærksomheden samles om de aspekter, hvor området kan skille sig ud og tilbyde noget særligt til potentielle tilflyttere og gæster. Som antydning i indledningen kan dette også ses som et led i en mere generel udvikling, hvor steder specialiserer sig på baggrund af særegne lokale kvaliteter. Håbet er, at man kan finde frem til en unik kombination af forhold, der vil være afgørende for stedets attraktivitet og konkurrenceevne. De stedbundne ressourcer og kvaliteter skal aktiveres.

Det betyder også, at man må finde frem til sin egen udviklingsmodel. Man kan ikke bare kopiere andres succes, for dels er steder forskellige, og dels vil det der virkede i går ikke nødvendigvis virke i dag. Et samarbejde om udvikling i et område må tage udgangspunkt i sådan en forståelse.

Dertil handler det også om at åbne samarbejdet yderligere op for, at områdets udvikling ikke kun kan være interessant for områdets egne beboere men også for interesser udefra. I et mere mobilt samfund kan et steds kvaliteter sagtens være et anliggende for folk og organisationer set i mere regionale og ind imellem større sammenhænge. Et samarbejde om udvikling i et område må derfor også være åben for partnere udefra, som kan hjælpe med at se og aktivere stedets kvaliteter.

Endelig er det efterhånden også blevet klart, at kommunerne og den offentlige sektor kan have svært ved at løfte områdeudvikling alene. Det skyldes blandt andet, at befolknings- og skattegrundlaget er udfordret, og at de offentlige udgifter ændrer profil. Der prioriteres ikke midler til at fastholde de samme strukturer som tidligere, eksempelvis ift. offentlig service såsom skoler, daginstitutioner og diverse kultur- og fritidstilbud. Som en reaktion på dette, har man mange steder, også i Vilsund, taget sagen i egen hånd og har hjulpet sig selv. Samtidig har det også været en tendens henover de sidste 2-3 årtier, at man eksempelvis uddelegerer beslutninger til diverse lokale brugerråd og -bestyrelser. Der er altså på samme tid tale om centralisering (bl.a. af service) og decentralisering (af visse beslutninger og ansvar).

Under alle omstændigheder synes der at være kommet mere fokus på selvorganisering og selvhjælp som væsentlige vilkår for samarbejde om område- og stedsudvikling. Set over et længere tidsperspektiv er dette dog ikke en helt ukendt rammebetingelse for områder som Vilsund. Man har i Vilsund og mange andre steder i de såkaldte yderområder en lang erfaring med ikke at regne med den store hjælp udefra og at skulle klare sig selv.

Lokale forudsætninger – igangsatte samarbejder i Vilsund

Vilsundområdet er godt i gang med at organisere sig selv omkring udvikling, set i lyset af de ændrede rammebetingelser. I løbet af de første måneder af 2015 førte møder mellem Vilsund Havn, Vilsund Erhvervsråd, Vilsund Bådelaug, Vilsund Borgerforening, Sundby Mors Havn og Sundby Mors Samvirke (SMS) til etablering af en samarbejdsaftale om udvikling af et Søsports- og friluftscenter omkring Vilsundbroen og de to havne ved broen. Målet er at styrke de involverede foreninger, men også styrke bosætningen og erhvervslivet i området, samt tiltrække turister målrettet søsports- og friluftaktiviteter. Der skal etableres faciliteter, således ”at området omkring Vilsundbroen i 2025 betragtes som den mest attraktive destination i Limfjorden for alle som interesserer sig for sejlsport, vandsport og friluftaktiviteter.” Dette realiseres ved:

- at foreningerne samarbejder og inspirerer hinanden omkring videreudvikling af eksisterende faciliteter på Vest Vilsund Havn og Sundby Mors Havn,
- at foreningerne gensidigt støtter etablering af nye faciliteter på de to havne, og
- at foreningerne i fællesskab medvirker til udvikling af eksisterende og nye søsports- og friluftaktiviteter omkring Vilsundbroen. (Samarbejdsaftalen)

Det er desuden formålet, at samarbejdet skal medvirke til at sikre, at der ikke opstår interessekonflikter mellem foreningerne. Målgruppen er borgerne i lokalområdet, sejlere og søsports- og friluftsentusiaster i Nordvestjylland samt turister.

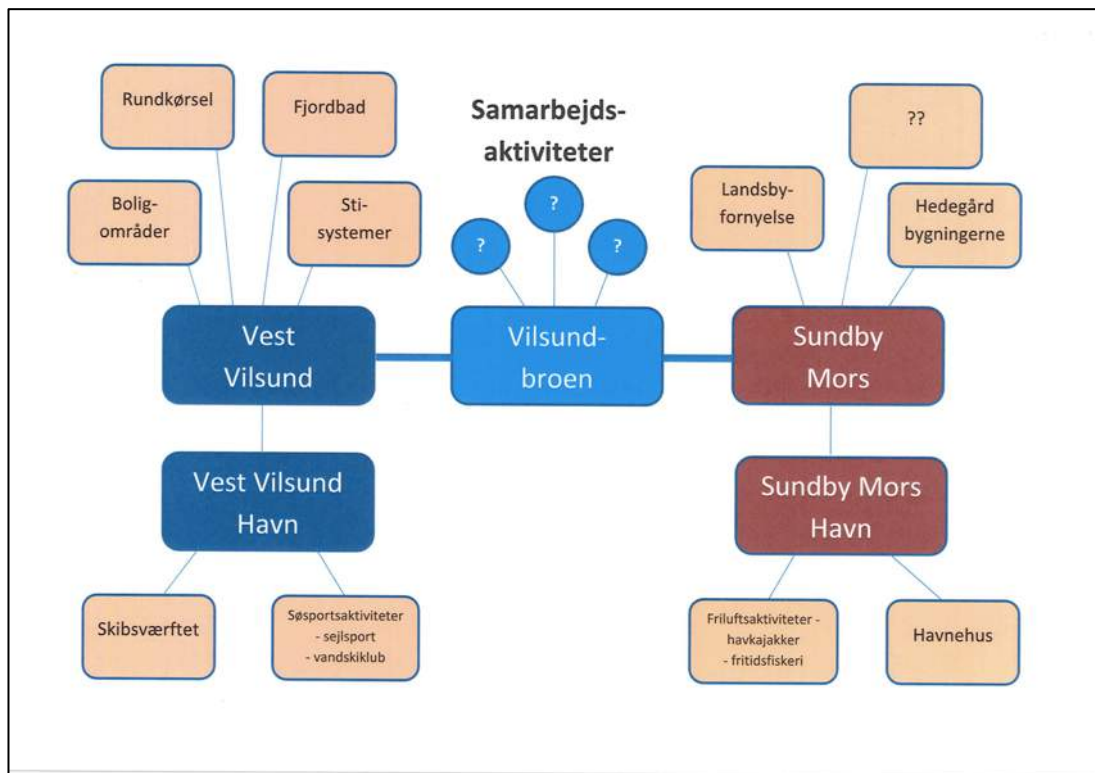

Figur 10: Avisartikel om udviklingen af samarbejde på tværs af sundet. Morsø Folkeblad 2. juni 2015.

Via samarbejdsaftalen tages dermed skridt til at føre et af de initiativer ud i livet, som blev nævnt i Vilsund 2022 helhedsplanen; Søsportscenter Vilsund. Et andet skridt til realisering af dette er et tilsagn fra A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond om 2 mio. kr til søsportscentret, herunder renovering af værftet i Vilsund. I den forbindelse blev der også indsendt en ansøgning til Realdania-initiativet ”Underværker” vedrørende renoveringen og udvikling af søsportsaktiviteter med udgangspunkt i værftsområdet.

Samtidig er der sat gang i flere andre initiativer på begge sider såvel som på tværs af sundet. Det er eksempelvis lykkedes Friskolen i Sundby at tiltrække elever fra Thy-siden, i god forståelse med borgerne i Vest-Vilsund. Der er også taget initiativ til videreudvikling af stisystemer på begge sider af sundet.

I løbet af 2015 blev det desuden klart, at man i forbindelse med Projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors vil lære af erfaringerne fra arbejdet med Vilsund 2022 helhedsplanen og lægge op til yderligere samarbejde om udvikling på begge sider af sundet. Dette fremgår både af teksten i projektbeskrivelsen og af nedenstående skitse, der indikerer åbenhed mod nye supplerende samarbejdsaktiviteter på tværs af sundet.

Figur 11: Diagram over samarbejdsaktiviteter. Projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors. 2014.

Vilsund 2022 helhedsplanen og en kommende masterplan for Sundby vil tilsammen rumme mange bud på udviklingsmuligheder for hele Vilsund-området. Dette kan bedst koordineres og udnyttes i samarbejde på tværs. I den forbindelse har repræsentanter fra Thisted og Morsø kommuner også tilkendegivet, at man vil medvirke til og understøtte samarbejdet.

Holdningsændringer i gang

De mange nye aktiviteter illustrerer en voksende vilje til at ”ville udvikling” og gøre noget ved det via lokale aktører og lokalt samvirke på tværs af sundet.

Ikke tradition for samarbejde hen over sundet

Hvis man ser lidt tilbage i tiden har aktivitet og samarbejde på tværs af sundet været ret begrænset. Der er ikke over tid etableret en tradition for samvirke og fælles aktiviteter, så der er altså tale om en nyere tendens. Det hidtil minimale omfang af samarbejde skyldes dog ikke uvilje, fjendskab eller lignende. Det synes der at være bred enighed om:

”Det er imponerende, hvad 300-400 meter vand kan gøre. Men der er ikke noget had.”

”Man har bare ikke haft så meget med hinanden at gøre. Det er ikke uvilje.”

Lidt populært sagt kan man også sige, at man på hver side af sundet for det meste har stået med ryggen til vandet og har orienteret sig indad mod henholdsvis Thy og Mors. Dette kan i væsentlig grad tilskrives de sidste årtiers organisering af den offentlige sektor og service. Kommunegrænsen ned gennem sundet har medvirket til, at man lokalt har orienteret sig mod hver enkelt kommunes serviceudbud frem for eksempelvis at se på tværs af kommunegrænsen. Dertil har Vilsund Vest og Sundby Mors hver især haft en størrelse, hvor man frem til for ca. 15-20 år siden kunne opretholde et rimeligt niveau af lokal privat og offentlig service på hver sin side af sundet.

Betingelserne for etablering af en opfattelse af gensidig afhængighed på tværs af sundet har derfor været begrænsede set i et historisk perspektiv. Man har i stedet været mere afhængige af samvirke med andre lokalsamfund og kommunerne i henholdsvis Thy og på Mors.

Forandring i gang – opdagelse af behov for samarbejde

Dette er nu under forandring. Både offentlige og private serviceydelser centraliseres yderligere, og der skal typisk et større befolkningsgrundlag til for at opretholde den samme service. Det er der i stigende grad opmærksomhed på i hele Vilsundområdet (på begge sider). Sundby skole er med sin tilgang af børn fra Vest Vilsund et eksempel på dette. Det har medvirket til at skabe opmærksomhed omkring behovet for at se på tværs af sundet, hvis man vil bevare lokalt baserede serviceydelser.

Samtidig er man på begge sider af sundet blevet sig mere bevidste om, at befolknings-sammensætningen ændrer sig, og at dette kan true nogle af de centrale servicefunktioner i hele området. Der er bred enighed om et behov for at tiltrække nye borgere, især yngre børnefamilier. Holdningen synes generelt at bevæge sig i retning af, at der især bør ses nærmere på disse målgruppers behov ifm. områdets udvikling. I den sammenhæng udtrykker flere, at familielivet er under pres og ændrer sig i disse år:

”Samfundet i dag har også forandret sig til, at vi ikke kan blive ved med at føde børn. Vi har jo begge arbejde. Jeg går jo ikke hjemme. Man har ikke tid til det hele. Vi skal jo passe os selv i dag – sådan er samfundet jo også blevet indrettet. Der skal være plads til alenetid, man skal dyrke sig selv og familien. Man kan jo ikke være alle steder på én gang. Vi er jo ikke supermennesker, vel!”

”Der har været meget forældreengagement, velvilje i at bare ville det, og være positiv. Og det er der fortsat. Men jeg kan også mærke, at der sker en forandring, men det ligger jo i vores samfundsudvikling. ...Familieme er hængt op. Det har de selv valgt... så vi må have øje på det de kan bidrage med. Ikke øje på alt det der ikke sker.”

Det antydes dermed også, at der i det hele taget sker ændringer i opfattelser af det enkelte menneskes rolle og udvikling, og hvordan det hænger sammen med samfundsudviklingen:

”I dag er man noget i kraft af det hele; arbejde, familie og fritidsinteresser.”

”I gamle dage var tiden jo også din egen – i dag er det hele presset ind i skemaer.”

”I gamle dage gjorde man bare tingene. I dag gør man mindre, og snakker så gerne en masse om det.”

Disse forhold behandles nærmere senere i denne rapport, men her kan det foreløbigt tjene som eksempel til at konstatere, at der er væsentlige holdningsændringer i gang både lokalt og mere generelt i samfundet, som medfører ændrede forudsætninger for lokal udvikling.

Her er det værd at hæfte sig ved, at langt de fleste på tværs af sundet synes at dele en opfattelse af, at man har de samme rammebetingelser og udfordringer, og at man må gøre noget nyt og anderledes fremover:

”Truslen er hvis vi ikke gør noget!”

”Vi er nødt til at arbejde på nogle nye idéer.”

”Vildsund kan ikke blive ved med at se ud som det gør – håber der er engagement nok til, at vi synes den ikke skal se sådan ud mere.”

Fremvæksten af en delt opfattelse af udfordringer har, som antydnet, også fået følgeskab af en øget opfattelse af et behov for at gøre noget ved det i et større fællesskab på tværs af sundet:

”Det at man er ved at få øje på hinanden, det giver da vildt god mening. ...vi skal hjælpe hinanden til succes – det smitter. Hjælpe hinanden til de første succeser, der måske kan føre mere med sig. ...Der kan være lidt for mange med nej hatten, men de små succeser hjælper med at vende stemningen.”

Som beskrevet tidligere fik samarbejdet på tværs af sundet også næring af den fælles organisering af Vilsundbroens 75 års jubilæum den 12. juli 2014. Arrangementet viste folk på begge sider, at *”de er sgu’ egentligt OK og næsten lige så kloge som os, derovre på den anden side”*. *”De vil ikke stjæle vores idéer, derovre på den anden side”*.

Figur 12: 75 års jubilæet for Vilsundbroen, juli 2014. © Foto Henrik Jensen

Brojubilæet har for mange borgere og udviklingsaktører i området vist vejen for, at det kan give mening at lave noget sammen henover sundet. Det har medvirket til at øge en tro på, at mere samarbejde kan være en løftestang for hele områdets udvikling.

Dette understøttes også af mange videnskabelige undersøgelser, der blandt andet viser, at øget koordinering og samarbejde om lokaludvikling kan skabe synergieffekter og såkaldte plus-sum spil (win-win). Altså at man, som tidligere nævnt, ved at gå sammen kan udrette mere end summen af hvis hver part handlede alene.

I den forbindelse peger en enkelt aktør dog også på risikoen for, at *”det kan blive for lavpraktisk. Det kræver indsættelse af kernefolk til at gøre dette”*. Dette stemmer dog godt overens med den generelle opfattelse blandt de interviewede personer, at der er brug for at løfte sig op over de enkelte arrangementer og etablere en mere strategisk tilgang til udvikling i hele området – gerne via en samlet strategi eller plan på tværs af sundet.

Søsportscentret – det første fælles skridt

Initiativet til opbygning af et søsportscenter er det første egentlige forsøg på at etablere en tværgående organisering og aktivitet, som kan være med til at forandre grundlaget for udvikling af Vilsund området.

Figur 13: Søsportscentret skal medvirke til at gøre området omkring Vilsundbroen til den mest attraktive destination i Limfjorden for alle som interesserer sig for sejlsport, vandsport og friluftaktiviteter. © Foto Henrik Jensen

Der er allerede mange meninger i området vedrørende dette initiativ, og de er generelt positive, når det gælder idéen og formålet med centret, samt det faktum at det sker i et samarbejde på tværs af sundet:

”Det kunne sagtens blive sjovt for rigtig mange målgrupper.”

”Søsportscentret ligger lige til højrebænet. Og da endelig sammen med Vest-Vilsund, det ville da være dumt andet.”

”Havnene på hver side kan jo godt arbejde sammen.”

Der udtrykkes dog også fra flere sider bekymring over, om der kan skaffes folk nok til at få centret op at stå. Alle synes at kunne se det oplagte i at bygge videre på kvalitetene omkring vandet, men det er vanskeligt at finde tovholdere med en bredt funderet søsportsviden og – erfaring. Mere om dette senere i denne rapport.

”Søsportscentret... det er vigtigere, at det er folk, der vil det, end at de skal være ligeligt fordelt fra hver side.”

Mange har også svært ved at adskille center-initiativet fra idéerne og tilsagnet om støtte til renovering af det gamle værft i Vilsund og tanker om ændringer i det omkringliggende område. Renoveringen kan primært ses som et kulturarvsprojekt, mens centret fokuserer på sport og friluftaktiviteter. Tilsammen rummer disse initiativer gode muligheder for udvikling af et varieret fritidsliv og aktiv turisme i Vilsundområdet. Men flere aktører spørger også, om det i tide vil lykkes at få renoveret det gamle værft, så det kan fungere som et fyrtårnsprojekt?

Enkelte finder det meget risikofyldt og efterspørger en ”Plan B” og ”om AP Møller pengene kan bruges til noget andet?”

Under alle omstændigheder tyder dette på, at der som minimum er behov for en sammenhængende planlægning af både (fjord)kultur, sport og friluftsfaciliteter på tværs af sundet. I den forbindelse skal det naturligvis afklares, hvilken rolle værftet kan eller skal have.

Aktiviteter, faciliteter og brugere – at blive en del af noget større

Planerne om etablering af et søsportscenter er et eksempel på, at man i lokalområdet er godt i gang med at tænke sig ind i en ny udvikling, hvor aktiviteter, faciliteter og brugergrupper ses i større sammenhænge, der rækker ud over det lokale.

På udkig efter specialisering og en ny rolle i udviklingen

Denne tendens ses også andre steder i landet og regionen. Her er det væsentligt at bemærke, at steder der ser ud til have ændret lokaludviklingen i en positiv retning (ift. eksempelvis befolkningsudvikling, erhverv og økonomi eller sociale sammenhænge) typisk er lykkedes med følgende forhold:

- Man har specialiseret sig og satset på aktiviteter og faciliteter der matcher og tydeliggør stedets kvaliteter. Ofte på måder, hvor benyttelse og beskyttelse af kvaliteterne går hånd i hånd.
- Man har appelleret til og fået fat i brugergrupper, som ikke kun findes lokalt men i høj grad regionalt og nationalt, og i nogle tilfælde internationalt.
- Man har søgt synergi mellem flere aktiviteter og faciliteter.
- Man har etableret tværgående samarbejder både internt i lokalområdet og eksternt ift. omverdenen.

Det har ofte medført, at stedet har fået en ny rolle i en større udviklingssammenhæng. Man har populært sagt ”koblet sig (bedre) på omverdenen” og fundet nye eller flere brugere og kunder til lokalområdets kvaliteter. Der er i den forbindelse ofte også sket en tilførsel af specialiseret viden, som dels matcher brugernes behov og dels stedets kvaliteter. I mange tilfælde er der tale om, at man har fået hjælp udefra til at se og dyrke steds-kvaliteterne, samtidig med at man lokalt har leveret lokal viden, vilje og virkelyst.

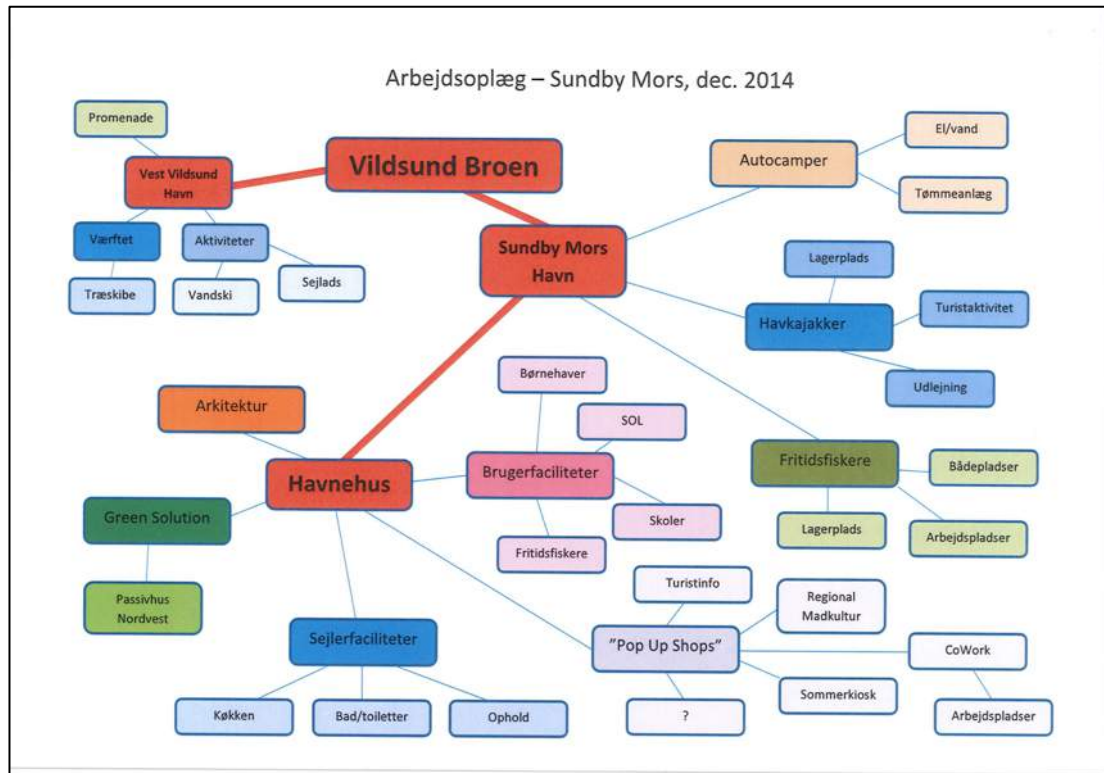
Søsportscentret kan være med til at give Vilsundområdet en specialisering og en profil der appellerer til brugergrupper både lokalt og andre steder. Samtidig viser Vilsund 2022 planen og det nuværende strategiarbejde på Sundby-siden, at der i øjeblikket fremsættes en lang række idéer til konkrete udviklingsaktiviteter. Disse idéer kan dels medvirke til at detaljere søsportscentrets virke og kan dels supplere med andre aktiviteter. Det giver muligheder for etablering af synergier.

Det er ikke hensigten her at give et samlet overblik over alle idéerne. Dette arbejde er allerede i gang. Men det er vigtigt herunder at bringe nogle af de væsentligste tanker om de mulige aktiviteter, faciliteter og brugere frem i lyset, da det har stor betydning for organisering af det videre samarbejde. Hvem skal eksempelvis være med i organiseringen, hvis man samtænker med aktiviteter andre steder og appellerer til brugergrupper udefra?

De første tanker om aktiviteter og faciliteter på tværs af sundet

I projektansøgningen til Projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors har man i et bilag, et arbejdsoplæg fra december 2014, skitseret et bud på en række aktiviteter, faciliteter og brugere, som kunne være relevante i det videre arbejde, se figur 14 herunder.

Arbejdsoplægget er et forslag/udspil, men det indikerer et klart ønske om at samtænke aktiviteter, faciliteter og brugere, og det understøtter især tanker om etablering af flere søsports- og friluftaktiviteter. I den forbindelse illustreres også en forbindelse til Vest Vilsund Havn og enkelte faciliteter og aktiviteter her.

Figur 14: Projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors. 2014. Arbejdsoplæg.

Det synes i udgangspunktet oplagt, at man fremover udbygger og justerer denne og lignende skitser, så der arbejdes hen imod en samlet oversigt over forslag til aktiviteter, faciliteter og brugere på tværs af sundet. I den sammenhæng kunne man, jf. de tidligere nævnte erfaringer fra andre steder, overveje:

- at indarbejde alle Vilsund 2022 idéerne samt de idéer der i øjeblikket vokser frem via strategiarbejdet på Sundby-siden.
- at systematisere oversigterne yderligere, så henholdsvis aktiviteter, faciliteter og brugere træder tydeligere frem. Evt. via flere diagrammer og et samlende diagram.
- at tydeliggøre interne såvel som eksterne "links". Især hvor og hvordan der forventes links, samarbejder og relationer til omverdenen, eksempelvis til brugergrupper og organiserede aktører som ikke i udgangspunktet hører til lokalt, men som vil have en interesse i områdets kvaliteter og mulige aktiviteter.
- at tydeliggøre mulige synergier mellem aktiviteter og faciliteter.

Dette vil være væsentlige elementer i etablering af en sammenhængende og tværgående udviklingsstrategi/plan for hele Vilsundområdet. Det vil også være afgørende for etablering af en løbende koordinering og samarbejde mhp. realisering af udviklingen.

I det følgende præsenteres på baggrund af interviewene en række mere konkrete tanker og bud, som kan bidrage til ovenstående arbejde.

Søsport og vandliv

Mange har allerede gjort sig tanker om, hvad der kunne være væsentligt at fokusere på ifm. etablering af flere søsports- og friluftaktiviteter. Der er udbredt opbakning til, at aktiviteter på, i og omkring vandet for alvor skal være med til ”at binde området sammen hen over sundet”.

Figur 15: Aktivitet på og i vandet er et fokusområde. Men hvad skal man satse på, og hvem skal være brugere? © Foto Henrik Jensen.

”Jeg håber på, at det bliver det med vandet, der kommer til at trække det! Også noget med ekstrem sport. Det vil være megafedt, hvorfor ikke lave det her! Det er optimalt! Ligesom i Agger Athlon. ... Jeg tror helt ærligt, at det skal være værd at deltage i. Der skal være noget, der gør det specielt. Triathlon... kunne der være et marked for det her? Med faste baner?”

”Folk kommer valfartende for at bruge kanoerne.”

”Sundby bør satse på søsporten! Men vi mangler nogen der vil det.”

”Det er vigtigt at få arrangementer, konkurrencer såsom DM på vandski.”

”Der skal være plads til at håndtere zapper-kulturen ifm. aktiviteter og sport.”

Mange peger således på, at der bør etableres aktiviteter, der appellerer til et moderne fritidsliv. Det indebærer fokus på fleksibilitet og nyere former for sportsaktivitet på, i og omkring vandet. Og mange peger også på nødvendigheden af at organisere mere professionelt orienterede eller motions-konkurrenceprægede arrangementer, der kan illustrere, hvad Vilsundområdet fremover kan bruges til.

Dertil er der opmærksomhed på en mere hverdagspræget brug af vandet. Eksempelvis er der allerede kontakt til efterskoler, som har en aktiv og udendørsorienteret profil. Efterskolerne kan potentielt blive gode ”kunder” eller brugere af Vilsund, men det kræver flere lokale faciliteter. Til gengæld er der potentiale i at lave aftaler med efterskoler om vedligehold af faciliteter og udstyr. Et øget samarbejde med efterskoler kræver dog også øget opmærksomhed på sikkerhed og forsikringsforhold.

Erfaringsmæssigt kan nye fritidsaktiviteter og -faciliteter i et område også medvirke til, at den bosiddende befolkning ændrer interesser og fokus i deres daglige fritidsliv – hen imod brug af

de nye muligheder for udfoldelse. Man bruger det man har eller får, hvis tilgængeligheden og kvaliteten er god nok.

Der synes altså at være udbredt opbakning til, at gøre Vilsund til et regionalt centrum for fjordbaseret vandliv og søsportsaktiviteter. Men det kræver flere faciliteter og lettere adgang til disse for udefrakommende. I den sammenhæng er foreslået en etablering af et havnehus i Øst-Vilsund Havn, som kunne rumme de nødvendige faciliteter og eksempelvis give udefrakommende bedre mulighed for at leje udstyr (her har man også foreslået en slags ”grej bank”). Det kunne forbedre mulighederne for at øge omsætningen vedrørende havneaktiviteterne og på sigt medvirke til at skabe en lokal økonomi baseret på vandaktiviteter.

”Vi kan ikke tage penge fra sejlerne, for vi har ikke noget at byde på.”

Andre friluftaktiviteter

Ud over aktiviteter, som direkte relaterer sig til havnene og søsport, så er der også forslag til andre friluftaktiviteter i området. Der er allerede fokus på vandring og løb, hvilket blandt andet har ført til stiprojekter i området, på begge sider af sundet. Dertil rummer Vilsund 2022 planen et forslag om et fjordbad på stranden ud for Hotel Vilsund Strand, hvilket flere interviewpersoner også pegede på: *”Børnene vil gerne have et fjordbad”*. Andre efterspørger én eller flere legepladser, gerne *”en legeplads a la Gateway Blokhus”*.

Figur 16: Ud for Hotel Vilsund Strand er der forslag om et fjordbad. © Foto Lis Luxhøj Larsen.

Der er fokus på udvikling af arealerne ved og omkring hotellet, samt de aktiviteter der både er og kunne opstå i området. I samme område er der via et lille vandløb forbindelse til den retablerede Sundby Sø. Området er også i brug til det årlige og velbesøgte Vilsundmarked. Ud over Fjordbadet, markedet og konkrete forslag til at forbedre forbindelsen og adgangen til Sundby Sø, så peger flere interviewpersoner også på, at *”man kunne få mere ud af hotellet”*. En mulighed kunne være at indkalde til et ”kick-off møde” mellem anpartshavere og lokale kræfter for et fornyet og samlende koncept, hvor hotellet bliver ramme om nye aktiviteter til gavn og glæde for alle parter.

Synergi mellem aktiviteter – Vilsund som destination?

Mange aktører har opmærksomhed på, at der i det hele taget bør være et bedre samspil og synergi mellem aktiviteter. Dertil kunne man i højere grad bruge arrangementer til at vise, hvad de enkelte lokaliteter og faciliteter i området kan bruges til. Det peger i retning af, at der kan være grundlag for at begynde at tænke på Vilsund som en ”destination”.

Destinationsbegrebet bruges især i forbindelse med udvikling af større sammenhængende turisme- og oplevelsesområder. Et nærliggende eksempel er Nationalpark Thy, hvor en lang række aktiviteter og faciliteter er tænkt i en sammenhæng. Vilsundområdet har dog en væsentlig mindre udstrækning end Nationalparken, men det er heller ikke den geografiske udstrækning, der er afgørende for destinationstænkning.

Det handler i højere grad om, at et område har mange forskellige kvaliteter, aktiviteter og udviklingsaktører, som igennem samarbejde og øget koordination kan øge områdets attraktivitet betydeligt. Det kræver typisk, at man ser ud over lokale konkurrenceforhold og i stedet aktivt henviser til hinandens ydelser og ”produkter”. Det giver turisten, gæsten, eller den bosætningsinteresserede en væsentlig bedre oplevelse, og en vellykket destinations-tænkning vil føre til større omsætning for stort set alle involverede eller til flere tilflyttere.

På samme måde viser forskning i økonomisk geografi, at det kan give mening at arbejde med erhvervsklynger og lokale erhvervsamarbejder. Det kan eksempelvis medvirke til yderligere produktudvikling, kompetenceudvikling og en hurtigere (gensidig) hjælp til at finde den rette arbejdskraft. Det viser sig ofte også, at et samarbejde med det lokale erhvervsliv kan spille en rolle for succes i bosætningsstrategier – eksempelvis hvis man kan finde lokale jobmuligheder for en ægtefælle eller partner til en person, der allerede er blevet tilbudt job i området.

Vilsund har mange steds-kvaliteter og konkrete erhvervsaktiviteter, som kunne indgå i en destinationstænkning: havnene, vandet, fjordkulturen, kysterne, stierne, bakkerne, hotellet, kroen, campingpladsen, mv. Med andre ord kunne søsports- og vandlivsaktiviteter sandsynligvis kombineres med flere andre kvaliteter og aktiviteter i en form for destinations-tænkning for området.

Det er således en udfordring at få konkretiseret den eller de specialiseringer og typer af synergier, som en destinationstænkning kunne bygge på. I den sammenhæng er det også vigtigt:

- at samtænke ”specialiseringen” med de resterende funktioner, faciliteter og aktiviteter (herunder erhverv), som lokalsamfundet har, så disse kan medvirke til at understøtte udviklingen. Der kan eksempelvis være offentlige servicefunktioner og faciliteter, som isoleret set er dyre for kommunerne. Men disse kan indirekte have væsentlig betydning for etablering af en ny lokaløkonomisk situation, som på lidt længere sigt også vil være kommunerne til gavn.

- at undgå, at det udelukkende handler om at finde de steds-kvaliteter, der nu og her ser ud til at have økonomisk udviklingspotentialer. Det er erfaringsmæssigt meget svært entydigt at udpege disse, og det indebærer en risiko for, at man ”rammer forkert”. I stedet foreslås det at fokusere bredere, så der er plads til videreudvikling af flere forskellige slags værdier og kvaliteter (sociale, kulturelle, miljømæssige), der kan medvirke til at øge områdets samlede attraktivitet.

Et fremtidigt samarbejde bør have særlig opmærksomhed på sådanne aspekter. Forskning i regional og lokal udvikling har mange gange vist, at der bagved de synlige kerneaktiviteter er en række forhold (herunder menneskers kompetencer og evnen til at samarbejde lokalt), som disse aktiviteter er afhængige af. Dertil skal der være plads og mod til, at nogle aktiviteter og faciliteter forsvinder, mens andre kommer til. Synergien må gerne hvile på nogle nøgle-aktiviteter, men ”systemet” bliver først robust, når der er mulighed for fleksibilitet og forandring over tid.

Hvad hænger Vilsund sammen med? En ny regional rolle?

Det er interessant at konstatere, at mange interviewpersoner bruger eksempler på aktiviteter, som ligger lidt længere væk, men alligevel i nærområdet: Agger Athlon, Klitmøller, Havbad Vorupør, Gateway Blokhuis, mv. Det er tilsyneladende aktiviteter, som har gjort indtryk, og som appellerer til folk i et større område. At disse bruges som eksempler viser ganske tydeligt, at der lokalt i Vilsund er en forståelse for, at egne aktiviteter også må have en appel, der rækker ud over ”det lokale”. Man tænker mere regionalt og mobilt i opbygning af ny identitet og udviklingsrolle.

Samtidig kan det også konstateres, at borgerne i Vilsundområdet allerede bidrager til, at nabolandsbyer får roller, der rækker ud over deres eget lokalområde. Det sker eksempelvis, når Vilsundborgerne bruger faciliteter i nabobyerne. Helt konkret sender mange børnefamilier deres børn til sportsaktiviteter i nabobyerne. Dermed understøttes nabobyernes udviklingsrolle i en mere regional sammenhæng.

”Ingen tager til Sundby for at dyrke noget. Havnen kan blive fokus for noget nyt. De lokale sportsklubber har i realiteten ikke rigtigt noget sport her lokalt.”

Spørgsmålet er derfor, om Vilsund har eller kan etablere faciliteter og aktiviteter, som andre vil bruge? Hvilken rolle tænkes Vilsund fremover at spille i en regional udviklings-sammenhæng? Søsportscentret er allerede bragt på banen som et knudepunkt i vandlivs-aktivitet i Limfjorden. Så langt så godt.

Det er også væsentligt at få konkretiseret, hvad Vilsund i øvrigt hænger sammen med. Hvordan indplaceres Vilsund i forhold til andre kendte regionale destinationer som eksempelvis Nationalpark Thy og Klitmøller? Og kan Vilsund spille en supplerende rolle i forhold til sådanne destinationer, fremfor at være i direkte konkurrence? Flere interviewpersoner nævner eksempelvis, at ture til Nationalparken kunne starte eller slutte i Vilsund. Dertil er vandlivet i Vilsund et mere roligt supplement til de ”vilde” aktiviteter i Klitmøller. Klitmøller og Nationalparken er heller ikke konkurrenter, de supplerer nærmere hinanden i et større samlet tilbud.

Hvem hænger Vilsund sammen med? Hvem er de lokale nu om dage? Fokus på brugergrupper både internt og eksternt.

Den øgede regionale orientering i udvikling af aktiviteter og faciliteter medfører nye forventninger til, hvem der kan betragtes som brugere eller ”kunder” (herunder bosætnings- og erhvervsinteresserede) i Vilsundområdet. Nogle brugergrupper vil allerede være velkendte og lokalt baserede, mens andre vil være nye og udefrakommende. Her vil det især være en udfordring at komme i bedre kontakt med de nye brugergrupper udefra. Hvem er de? Hvad er de interesserede i? Og kan de medvirke aktivt i udviklingsprocessen i Vilsundområdet?

”Hvem skal være brugerne af havnen og vandet? Det er en gammel jolle-havn. Men skal det være det fremover?”

”Hvorfor kommer folk hertil, stopper her, osv.? Hvad vil de gerne have mere af?”

Der er allerede opmærksomhed på, at folk udefra er begyndt at komme til Vilsundområdet og tage det i anvendelse på nye måder ift. tidligere. Det drejer sig eksempelvis om brugere af kajakker og kanoer. Der er også kommet flere autocampere til, hvilket også har været understøttet af lokale tiltag. I den forbindelse peger flere på, at det er folks egen interesse, der får dem til at komme, og at man må blive bedre til at appellere til folks interesser:

”På samme måde vil man ikke søge til os, fordi man vil Sundby det godt, men fordi man har en jolle eller vil stå på vandski.”

”Man bliver nødt til at finde folk ud fra deres interesser. Det skal være ud fra, at jeg vinder!”

Der er en udbredt erkendelse af, blandt de interviewede, at man ikke lokalt har så stor kendskab til de nye typer af mulig anvendelse og til de udefrakommendes baggrund og præferencer. *”Hvor kommer de fra?”* Det har fået lokale ildsjæle i Vilsund til at påbegynde en indsamling af information om udefrakommende og forsøge at indhente interesselikende-givelser. Det vil være oplagt at videreudvikle og støtte arbejdet med at dokumentere brugere, interesser og efterspørgsel, bl.a. med fokus på følgende aspekter og spørgsmål:

-Hvor kommer de fra?

-Hvad skal de, hvilken aktivitet? Og hvilken interesse afspejler dette? Hvad har fået dem til at komme, hvad var tiltrækkende?

-Hvor har de fået information fra om Vilsund? Websider, brochurer, mund-til-mund, osv.?

-Er de turister, gæster/besøgende eller lokale?

-Hvilken slags brugere er de? Individuelle eller som del af en klub, efterskole, arrangeret tur, mv.?

-Hvilke faciliteter, aktiviteter og informationer savner de? Hvad kunne få dem til at komme mere/igen?

-Er de en del af eller har et organisatorisk bagland (foreninger, klubber, institutioner, erhvervsdrivende, mv.), som kunne have interesse i at medvirke aktivt i udvikling af Vilsundområdet? Evt indgå i samarbejds- og arbejdsgrupper og lignende?

-Kunne de være interesserede i bosætning eller erhvervsaktivitet i Vilsund? Hvad skal der til?

Man kunne eksempelvis nedsætte en arbejdsgruppe, der tager sig af dette. Arbejdsgruppen kunne særligt fokusere på at kontakte og samle op på de mere organiserede interesser, der kommer forbi og gerne vil bruge stedet.

Figur 16: Autocamperne – hvor kommer de fra, hvad ser de som attraktivt ved Vilsund, og hvordan deler de deres viden om stedet? © Foto Henrik Jensen.

Formålet vil dels være at dokumentere, hvad der opfattes som tiltrækkende nu, samt behov og efterspørgsel fremover. Og dels vil det være et spørgsmål om at forsøge at involvere brugerne i udviklingsprocessen. Organiserede interessenter har ofte en specialiseret viden, som vil kunne bruges i lokale udviklingsprocesser. Det kan eksempelvis dreje sig vandsportsklubber, mountainbikeklubber, vandrelaug, foreninger med natur-, geologi- og kultur-

interesser, Danmarks Idrætsforbund, DGI, osv. Det kan også være aktører indenfor turisme, inklusive selvorganiserende netværk såsom når autocampere deler viden om gode steder for stop og overnatning. I nogle tilfælde kan der blandt (de nye) brugergrupper rekrutteres tovholdere til aktiviteter, eller folk der aktivt vil medvirke til opbygning af nye aktiviteter og faciliteter.

En sådan kobling til udefrakommende viden og ressourcer vil kunne hjælpe med at ”spotte” og aktivere Vilsundområdet kvaliteter og skabe en opmærksomhed om disse i omverdenen. Det kræver dog, at organiseringen af samarbejdet hen over sundet tilpasser sig dette. Det lokale samarbejde bør sikre, at der løbende fastholdes et fokus på både lokale (interne) og eksterne brugergrupper, og hvordan der kan opnås synergi imellem dem. Det kan ske gennem faste dagsordenspunkter på møder og gennem involvering af brugergrupper og folk udefra på møder, i arbejdsgrupper og gennem aktiviteter. Flere mener også, at en mere brugerdreven tilgang vil matche bedre med potentielle tilflyttere:

”Næste generation af tilflyttere ved godt, hvad de vil med området. Det er et aktivt valg.”

Dertil viser erfaringer fra andre steder, at man ved at samle folk ud fra deres interesser (fra nær og fjern) ofte kan anspore lokalsamfundet til at deltage i nye fællesskaber baseret på de nye aktiviteter.

En brugerdreven tilgang afslører ofte også, at det ikke længere er så meningsfuldt udelukkende at tale om ”de lokale”, som folk der bor på stedet. I et mobilt samfund vil udefrakommende brugere (og ejere) af stedet også ofte føle en tilknytning til stedet og have en ind i mellem stærk interesse i stedets udvikling. ”De lokale” kan også være brugerne af stedet.

Endelig viser eksempelvis forskning i destinationsudvikling, at den enkelte person ikke kun er én slags bruger. En mountainbike entusiast kører ikke på cykel hele tiden, men har også andre behov og ønsker til stedets udbud af kvaliteter og faciliteter. Synergier og samtænkning af lokale tilbud er altså ikke kun for de lokales skyld, men i høj grad noget som også øger den samlede attraktionsværdi for udefrakommende brugere og potentielle bosættere.

Hvem skal gøre noget? Forholdet mellem de lokale aktører

Arbejdet med at aktivere folks interesser og forskellige (nye) brugergrupper vil, uanset om der tales om interne eller eksterne brugergrupper, være stærkt afhængig af evnen til at organisere udviklingsprocessen hos de nuværende aktører i Vilsundområdet. Den kommende proces vil givetvis kræve nye måder at gøre tingene på og nye aktører. Men processen må på den anden side også tage afsæt i det nuværende forhold mellem enkeltaktører og foreninger i området. Man må forsøge at stå på skuldrene af de lovende samarbejder og aktiviteter, der er sat i gang, og samtidig forsøge at overvinde de udfordringer der måtte være.

Undersøgelsen har givet indblik i aspekter af dette, hvilket behandles i dette afsnit. Der vil være fokus på forholdet mellem de lokale aktører, især på tværs af sundet. I den forbindelse vil der også være fokus på, hvor der synes at mangle kræfter og aktører.

Masser af ejerskab og opbakning – men der sker en udtynding

Der er mange aktører i Vilsundområdet, som aktivt forholder sig til områdets udvikling. Fælles for disse er typisk, at ”der masses af ejerskab.” Det drejer sig bl.a. om de tidligere nævnte parter, dvs. Vilsund Havn, Vilsund Erhvervsråd, Vilsund Bådelaug, Vilsund Borgerforening, Sundby Mors Havn, Sundby Mors Samvirke (SMS) og de to kommuner. Dertil kommer en række foreninger med fokus på sport og fritidsliv. Andre interessenter i områdets udvikling er eksempelvis hotellet, kroen, campingpladsen, skolen, børnehuse, ungdomsklubben og SOL (Samarbejdsorganisationen Limfjorden), mv.

Aktørerne har traditionelt haft fokus på hver sit, dvs. egne aktiviteter og medlemmer. Det medførte ifølge flere udsagn, at ”man tidligere var ved at dø i arrangementer”. Men aktivitetsniveauet har tilsyneladende ændret sig de senere år. Som tidligere nævnt sender mange forældre i dag eksempelvis deres børn til sport andre steder, fordi man ikke kan stille et helt hold i en årgang lokalt. Dertil opleves udfordringer med at få folk til at være tovholdere. På skolen i Sundby Mors har man haft udviklingen tæt inde på livet:

”Lige så snart der er noget lokalt for børnene, så kommer de også. Men der mangler folk til at løfte aktiviteterne.”

”Udvalgte ting er der god opbakning omkring – eksempelvis fællesspisningerne. Måske fordi det er uforpligtende.”

Skolen i Sundby Mors er på mange måder et billede på Vilsundområdets nyere udvikling. Den blev etableret som friskole omkring årtusindskiftet på baggrund af en solid forældreopbakning. Denne opbakning har generelt holdt ved, men man oplever også, som mange andre steder i samfundet, at forældrene er pressede fra mange sider, og at de kan have sværere ved at finde tiden og energien til at stå for aktiviteter.

Der mangler folk til søsporten

Ses nærmere på det nyeste fokus på søsport og vandliv, så er mange bekymret for, om det kan lade sig gøre at finde folk, der kan løfte opgaven – ikke bare lokalt men også folk udefra.

”Vi skal have én der kan løbe forrest i refleksvest med vandsport.”

”Der mangler folk, der kan gå aktivt ind i søsportslivet, men det behøver ikke være de lokale.”

Det handler både om at finde folk, der kan hjælpe med at instruere på forskellige søsportsaktiviteter, kurser, osv., og det handler om at finde folk, der kan tage sig af vedligehold og drift af udstyr, så som kanoer, kajaker, windsurfing-udstyr, osv.

Figur 17: Søsportsudstyr – det fylder og det kræver vedligehold. Hvem skal stå for det i Vilsund?
© Foto Henrik Jensen.

Selvom mange lokalt bakker op om idéen og er meget engagerede i at sætte handling bag udviklingen af søsportscenteret, så er der også en udbredt erkendelse af, at man nok ikke har folk lokalt, der kan fungere som tovholdere på det vidensniveau, som synes nødvendigt. Her er udfordringen med andre ord ikke, at man blandt de lokale aktører har fokus på hver sit, eller at der er mangel på lokalt samarbejdsvilje. Tværtimod er man sig bredt bevidst om, at

netop søsportscenteret kræver et udviklet samvirke på tværs af sundet og på tværs af lokale egeninteresser.

”Men det skal bare gøres rigtigt, og det skal gøres ordentligt. Det starter med at være en kaffeklub, men hvis der skal ske noget, så skal der gøres en indsats.”

Der synes at være en bred erkendelse af, at man har brug for ”dygtige folk udefra”, og at ønskerne om et søsportscenter reelt betyder, at man derved for alvor bryder med områdets hidtidige rolle i regionen. Man tænker sig ind i det mere mobile samfunds logik, hvor afstande spiller en mindre rolle, og hvor én af konsekvenserne kan være, at man også bliver mere afhængig af sin omverden.

”Hvor man tager hen er i og for sig ligegyldigt. Hvis der er dygtige folk et sted, så skal folk nok tage derhen. Og når afstandene ikke er større, så synes jeg det skal være sådan. Det er dygtige folk, der trækker det. ...og jeg ved jo ikke noget om sejlsport!”

Havne- og søsportsprojekterne er givetvis også så store projekter, at flere peger på, at det måske skal splittes yderligere op i opgaver og aktiviteter, som folk kan gå ind i hver for sig. Det vil sandsynligvis også åbne mulighed for en bedre lokal medvirken og forankring.

Udfordringer i foreningernes nuværende rolle og indbyrdes forhold

Flere peger på, at ”der er mange foreninger” i Vilsundområdet, og at ”foreningerne bør samarbejde bedre”. Den primære udfordring i forhold til et bredere samarbejde er, at foreningerne hovedsagligt tager sig af egne medlemmer og aktiviteter.

”Der er ikke rigtigt nogen, der vil give noget fra sig. Og så længe det er tilfældet, så kan man heller ikke dele tingene.”

Foreningerne er for en dels vedkommende presset af, at der ikke er medlemmer nok til at holde aktiviteter kørende i Vilsund. Det gælder især i forhold til børnene, hvor årgangene ikke er store, og det derfor kan være svært at samle nok til eksempelvis holdsport.

Der er ikke mangel på vilje, engagement og forsøg på at lave lokale arrangementer, der kan fastholde et lokalt liv. Det er der bred enighed om. Det handler snarere om at skabe en bedre koordinering mellem foreningerne og deres virkelyst.

”Hver forening er bange for, at man får mindre. Man ser ikke, at man sammen kan få mere ud af det.”

Der er ganske vist allerede koordineringsaktivitet i gang, men mange efterlyser, at koordineringen styrkes yderligere fremover. De gode hensigter vedrørende mere koordinering og samarbejde ser altså ud til at være til stede. Men flere synes i stigende grad at være blevet opmærksomme på, at der nogle gange går god energi til spilde.

”Hvordan undgås at spilde tid og ressourcer ved at flere foreninger nogle gange vil det samme, men ikke lige får koordineret tingene?”

Der efterspørges således et større fokus på, at man gennem mere samarbejde på tværs af foreninger kan finde løsninger, der kan være til gensidig gavn. Og der efterlyses et fokus på at tænke ud over de enkelte foreningers umiddelbare formål og pengekasser.

Samarbejdsaftalen omkring søsportscenteret er et væsentligt skridt i retning af at skabe bedre koordinering mellem foreningerne såvel som på tværs af sundet. Dertil har foreninger som eksempelvis Vilsund Borgerforening og Sundby Mors Samvirke (SMS) i sig selv fokus på

tværgående samarbejde. Men hver især er disse dog begrænset af enten et geografisk eller et emnemæssigt fokus. Konsekvensen er, at der reelt ikke er et etableret organ, som tager sig af koordinering på tværs af både sundet og foreningerne.

På Mors-siden peger de fleste på erfaringerne fra SMS, som noget man kunne tage ved lære af. Der er enighed om, at tanken bag SMS er god og rigtig. Men der er også udbredt enighed om, at der nok skal mere til og ”gerne på tværs” (af sundet). SMS har primært fokus på at formidle og koordinere aktiviteter, og mest på Mors-siden. Så langt så godt. Men mange efterspørger dels endnu bedre koordinering, og dels et fokus på at tænke mere økonomi ind i samarbejdet – så man kan udrette mere i fællesskab og gøre det mere strategisk i forhold til idéer om, hvad man vil med området fremover.

”SMS er heller ikke helt velfungerende. Der er eksempelvis ikke så god koordinering af aktiviteter og kalender. Man hytter stadig hver sit på mange måder. ...

”...det batter ikke noget uden økonomi. Bare man turde.”

”SMS med økonomi kunne eksempelvis løfte en landsbygedel.”

Et udvidet samarbejde omkring økonomi møder dog en form for principiel modstand (genkendelig fra mange andre steder), når man skal dele ud af midler til fælles aktiviteter. Spørgsmålet er grundlæggende, om bidragyderne, især de enkelte foreninger, mener at de får nok tilbage til deres egne medlemmer. Denne måde at tænke på er en klar hindring for mulighederne for at lave fælles projekter og aktiviteter, som ingen enkeltpart selv kan løfte.

Det handler også om, hvordan man har organiseret samarbejdet.

”SMS er en nødløsning. Det er ikke det, vi gerne vil have, at det skal være. Det skal ikke bare være formændene, der mødes. Der skal være flere.”

Endelig er det et spørgsmål om, hvorvidt der i stedet burde etableres et foreningssamarbejde, som rækker på tværs af sundet. Dette er der generelt god stemning for blandt aktørerne, da man bredt erkender behovet for at gøre bedre brug af hinandens tilbud og lave større aktiviteter i fællesskab.

Set i lyset af dette indtryk af den generelle situation for foreningerne i Vilsundområdet, synes det oplagt at forsøge at skabe en bedre koordinering mellem foreningerne. Helst organiseret på tværs af sundet og gerne med en form for fælles økonomi. Der er risiko for, at man lukker sig om sig selv og groft sagt konkurrerer hinanden ihjel lokalt. Det fjerner fokus fra de ellers oplagte muligheder, der synes at være for at kunne tiltrække folk udefra til nye aktiviteter i området. Intern konkurrence mellem mange små dele kunne muligvis fungere i en ”overskudssituation”, hvor der er noget at dele. Men med et øget pres fra mange sider, ser det netop ud til, at det ikke er eller bliver situationen fremover. Der er behov for at flytte fokus fra intern til ekstern konkurrence.

Flere nabobyer har vist, at de kan trække opmærksomhed til deres aktiviteter fra et større område end tidligere. Det gør de blandt andet gennem et tæt samarbejdende foreningsliv og gennem løsninger med delt økonomi. Der er behov for, at foreningslivet i Vilsundområdet på lignende måder træder sammen og tænker strategisk og i sammenhæng med idéer om områdets udvikling i det hele taget. Dette vil blive yderligere behandlet senere i denne rapport.

Men først ses herunder nærmere på to aktørgrupper, de unge og ildsjælene, som de fleste peger på som særligt vigtige, hvis man skal komme videre med udvikling af samarbejde og koordinering.

Få de unge med

Alle nævner det: *”vi skal have fat i de unge”*. Det drejer sig både om at nå de unge som målgrupper for aktiviteter og få de yngre voksne med i organiseringen af aktiviteter.

”Få de unge engageret! De er for fanget af Facebook, Twitter, osv.”

”Hvordan får man de unge ud og være aktive?”

”Der mangler noget for alderen 12-18.”

Figur 18: De unge skal være med. Det sker allerede, men man mangler især noget for alderen 12-18 år. © Foto Henrik Jensen

Bekymringen blandt forældre og ældre generationer over de unges tid foran Ipads, computere, osv. er velkendt og udbredt. Også i forskningen diskuteres effekterne af dette. De negative effekter handler om manglende bevægelse og fysisk samvær med andre. På den anden side peges på en række positive effekter af at kunne navigere i virtuelle og komplekse sammenhænge. Og det påpeges også, at megen aktivitet via skærme sker i interaktion med andre – det er blevet socialt. Derfor synes mulige veje videre også at være forbundet med at gøre bedre brug af virtuelle medier i forbindelse med fysiske aktiviteter, dvs. kombinere de to verdener bedre.

Man kunne også skubbe på dannelse af netværk, såsom Facebook grupper, mellem de yngre borgere. Eksempelvis nævner et par interviewpersoner, at to 20-30 årige kvinder har startet en Facebook gruppe med fokus på unge og familier, primært i Vest-Vilsund. Måske kunne noget lignende etableres på tværs af sundet? Måske kunne det også kombineres med den velkomstpakke-tænkning, som man har fået op at stå på Mors-siden?

Atter andre peger på, at skolesamarbejdet på tværs af sundet stadig er så nyt, at effekten af det endnu ikke helt kan ses:

”De unge kommer jo nok til at ville hinanden mere på tværs af sundet pga. skolesamarbejdet. Også i ungdomsklubben. Det kommer selv til at gro.

Under alle omstændigheder peger de fleste på, at der mangler sport og fritidstilbud lokalt, som kan tiltrække unge, især teenagerne. I den forbindelse kunne det være en idé at tage mere direkte kontakt til de unge. Man kunne inkludere dem i arbejdsgrupper vedrørende områdeudviklingen, og eksempelvis lade de unge selv prøve at stå for en arbejdsgruppe (under vejledning). I forbindelse med udvikling og planlægning af lokalområder har man mange andre steder med held forsøgt sig med dette. Det fører ofte idéer og input med sig, som ”de voksne” ikke selv havde set eller analyseret sig frem til.

Endelig er det en særlig udfordring at få de yngre voksne med i organisering af aktiviteter. Statistikken for områdets befolkningssammensætning viser, at gruppen på eksempelvis 20-29 år er klart den mindste. Det skyldes bl.a., at områdets unge tager andre steder hen for at færdiggøre uddannelse, typisk i de større byer. Man kunne opsøge unge, der er flyttet fra Vilsundområdet, for at høre om deres syn på Vilsundområdet og dets muligheder, nu hvor de er kommet på afstand. Man kunne også opsøge ”hjemvendte” unge og inkludere dem i udviklingsaktiviteter.

”Jeg flyttede ikke hertil i en romantisk forestilling om, at alt ville blive godt. Jeg følte ikke, at jeg skulle tilbage, men greb en mulighed.”

”Det er velset, at jeg kom tilbage, og jeg kan byde ind med noget nyt, fordi jeg har været igennem noget andet, end de der blev her.”

Pas på ildsjælene – og hjælp nye i gang! Deltids-ildsjæle?

Vilsundområdet har allerede en række dybt engagerede ildsjæle, som på hver deres måde forsøger at skabe aktivitet lokalt. Det er generelt påskønnet lokalt, og mange peger også på, at lokalområdet er afhængigt af deres virkelyst.

Ildsjælene møder mange udfordringer og problemer på vej mod at få noget nyt op at stå. En af de væsentligste udfordringer er, hvilket mange peger på, at ildsjælene ofte bliver vævet ind i administration i et omfang, der fjerner dem fra den egentlige aktivitet. Det går ud over motivationen og lysten til at holde ved og fortsætte. Flere nævner også, herunder ildsjælene selv, at man føler, at man selv må gøre tingene. Det er de også indstillet på langt hen ad vejen – det er deres energi – men det kan tage overhånd og resultere i, at tingene ikke bliver givet videre.

”...foreningernes største problem i dag er også, at ildsjælene i foreningerne mere og mere tænker, at de selv må gøre tingene. Ellers bliver det ikke gjort. De skal blive bedre til at aktivere folk omkring dem. MEN der er desværre også for meget administration, indberetninger, osv.”

”Man tør ikke møde til generalforsamling, for man er bange for at komme i bestyrelsen.”

”Der har været rigtig mange ildsjæle indenfor hver deres felt. Hvordan er det givet videre? Er det givet videre?”

”Jeg kan også selv tænke, om jeg nu har givet nok videre selv.”

Dette, og den oplevede øgede hastighed i samfundet, truer ildsjælens eksistens. Som det ser ud lige i øjeblikket, er det dog væsentligt at påpege, at virkelysten blandt ildsjæle og borgere fortsat er stor i Vilsundområdet. Det handler måske snarere om at fokusere kræfterne?

”Men der mangler heller ikke iværksættere af aktiviteter. Problemet er nogle gange også, at aktiviteten udtømmes, og så har man svært ved at komme videre eller tænke mere på tværs. Noget skal måske også have lov at dø?”

På søsportsområdet er der dog enighed om, at ”der mangler kræfter”, ildsjæle og tovholdere, der ved noget om dette på et højt niveau. Der peges også på, at søsportscentret, og den udvikling dette appellerer til, sandsynligvis skal tilknyttes flere erhvervsmæssige kompetencer.

”Det overstuderede og akademiske må ikke tage overhånd, og der skal heller ikke være for mange købmænd. Der skal være en balance. Det skal drives som en virksomhed.”

I andre områder, hvor man har evnet at skifte udviklingsspor, tyder erfaringer også på, at ildsjælenes virke ofte med fordel kan kobles med erhvervstækning og folk med erhvervs-erfaring, eksempelvis erfaring fra medvirken i virksomhedsbestyrelser. Det gælder dog primært, når aktiviteterne får et vist omfang og begynder at nå ud til folk og ”kunder” andre steder. Det er ikke de små sammenkomster og helt nære aktiviteter, der er tale om.

Ses bredere på udviklingen af Vilsundområdet handler det også om, at lade ildsjælene få plads og hjælpe dem i deres virke. Og flere ser det gerne koblet bedre til de unge.

”Lad ildsjælene være til stede hvor de kan. Nogle gange hindres de i at være med i bestyrelser fordi de eksempelvis er i byrådet. Lad dem udvikle og bruge netværk.”

”Pas på ildsjælene! Få folk til at gå med dem! Både opbakning og at de ikke brænder ud! Det gør man ved at tage unge med. Giv dem ansvar!”

Flere peger også på, at man kunne blive bedre til at anerkende hinanden på lidt mere konkrete måder:

”Husk at anerkende hinanden i frivillig indsats. ’Smil til en frivillig’ er godt, men at hylde hinanden en gang imellem er dobbelt så godt. På den måde hjælper man også ’det at være frivillig’ bedre på vej.”

Endelig taler flere om, at man burde sørge for, at dele opgaverne mere imellem flere personer. Man burde også kunne være ildsjæl på deltid! Mere om dette senere i rapporten.

Herunder ses først nærmere på et meget vigtigt aspekt, som man både finder generelt i samfundet, og som stort set alle interviewede også har givet udtryk for, at de ser i Vilsundområdet. Det handler om, at folks forhold til fællesskaber i sig selv er under forandring. Og det giver fremover nye forudsætninger for samarbejde i området.

Fællesskabernes ændrede vilkår og nye roller?

”Dem på den anden side er ikke længere konkurrenten. Værste konkurrent er egoisme, og hvordan man får folk med.”

”Lige for mig pt. så handler det om fællesskabet. Vi skal have fællesskabet op at stå igen. Det er det, vi mest har brug for. At man tænker på andre end sig selv.”

Der er udbredt enighed om, at fællesskaberne i lokalsamfundet ændrer karakter i disse år. Helt konkret opleves det i Vilsundområdet blandt andet ved, at nogle af de mødesteder som før var lokale i stedet er flyttet andre steder hen. Det drejer sig eksempelvis (og som tidligere nævnt) om sport- og fritidsaktiviteter, indkøb, mv.

”Folk har større rækkevidde nu. Nogle fællesskaber er heller ikke så lokale længere.”

Fællesskaber som instrument for selvrealisering – ”kondomsamfundet”

Tendensen er også velbeskrevet af forskningen, og det er generelt et udtryk for et mere mobilt samfund. Dette understreges yderligere af udviklingen i informations- og kommunikationsteknologier. Mange fællesskaber opstår på eller har ”holdt flyttedag” til Internettet og smartphones. Fællesskaber bliver mere virtuelt orienterede, og det er i sig selv en hovedudfordring, også i Vilsundområdet, at man løbende forholder sig til dette i både foreningsliv og udviklingsarbejde, og udnytter de nye muligheder dette også giver.

Mange af de interviewede udtrykker en vis bekymring for den generelle udvikling ift. både den enkeltes adfærd og folks medvirken i fællesskaber:

”Jeg synes, der er en tendens til, at man samler sig om sig selv og ikke indgår i forpligtende fællesskaber.”

”Jeg tror, at man har nok i sig selv.”

Udviklingen ses også i holdningsændringer i familielivet, som tidligere nævnt i denne rapport (side 14). I dag vil man gerne nå det hele:

”Der er ikke en fornemmelse af, at nu investerer jeg 10 år af mit liv i min familie, for nu er det, det vigtigste. Nej, jeg skal stadig investere i mig selv og min karriere. Man sætter ø’ sit liv på stand by!”

Med andre ord er det selvrealisering, som dominerer, ”frem for hvad kan jeg gøre for andre”. Fællesskabet er ikke forsvundet, men det får en anden og mere dynamisk rolle i folks liv. Det står ikke i centrum på samme måde, som folk mener, at det tidligere har gjort. Fællesskabet bliver i nogle tilfælde en sidegevinst, eller man bliver frivillig for sin egen selvrealiserings skyld. Fællesskabet bliver et instrument for den enkeltes selvrealisering, og det er noget individet vælger til og fra, så det passer ind i den enkeltes udviklingsproces.

”Det er blevet et kondomsamfund, som en filosof sagde. Man kan trække sig ud af alt. Man er ikke forpligtet til noget som helst. Man er beskyttet hele tiden og kan trække sig ud af alt, når man har lyst. Det er sjovt, at det også foregår helt herude. Det tænkte jeg egentligt, at det ikke var. Det at løbe har en social værdi, man kan vinde noget social kapital ved at deltage. Sådan er det også med frivilligheden, at man kan vise, at man deltager i noget og kan stå frem med det. At være frivillig har en værdi i lokalsamfundet.”

Konkret opleves ændringen ved, at hvor det tidligere syntes at have været ”fællesskabet først, som så lavede en aktivitet”, så er det nu i højere grad ”aktiviteten først, hvor man så eventuelt kan fanges ind af et fællesskab”. Aktiviteten får forrang over fællesskabet. Man søger ud i foreninger (ofte andre steder) med aktiviteter, som giver mening for den enkelte, i stedet for at gå ind i det nærmeste fællesskab og tage de aktiviteter med som nu en gang er til stede. En nyere tendens, som understreger dette, er gang-til-gang købedrætter. Disse giver på den ene side det enkelte individ en maksimal fleksibilitet og er helt uforpligtende. Men på den anden side er det en stor udfordring – for hvilken bagvedliggende struktur, organisering og fællesskab skal levere og vedligeholde aktiviteten, hvis ingen forpligter sig til mere end forbrug og anvendelse?

De nye fællesskaber – sammen om livsstil og mening

Der er dog også tendenser i samfundet, som indikerer, at vi ikke kun er på vej til at blive ”os selv nok”. Eksempelvis kan man hævde, at den sociale eksplosion på nettet (Facebook, Twitter, osv.) viser, at folk grundlæggende har brug for at være sociale, i kontakt med hinanden og anerkende hinanden.

Desuden ligger der nye muligheder i at tilpasse fællesskaberne, så de bedre kan fungere som instrumenter for den enkeltes selvrealisering. Og for nogen genopstår tanken om fællesskaber som meningsfuldt i sig selv. Fællesskabet kommer pludseligt ind i centrum igen, denne gang som et (del)mål for individers selvrealisering. I samfundsvidenskaben har man peget på, at der ser ud til at være en generel tendens til, at søge at give stedet, aktiviteter og samvær mening. Det er selvfølgelig ikke nyt, at der kan være ”mening med tingene” – det nye handler om, at vi er blevet meget mere opmærksomme på det. Og hvis man fokuserer på mening, så kan man måske bedre bruge dette til at koble individets selvrealiseringstrang med fællesskabet?

I Slettestrandområdet har man eksempelvis succes med mountainbike turisme og oplevelser. Men her er pointen ikke kun, at det er lykkedes at lave et produkt, som kan forbruges og sælges regionalt, nationalt og internationalt – dvs. gode mountainbike spor (trails), et feriecenter med service for mountainbikes, mv. Det interessante ved Slettestrand består også i, at det er lykkedes at etablere et ”Trailbuilder Laug”, bestående af frivillige som hjælper med at opbygge og vedligeholde trails. De frivillige kommer eksempelvis fra cykelklubber rundt omkring i regionen, og for dem handler mountainbike ikke kun om udstyr og at cykle (dvs. forbrug og anvendelse). Det er også en livsstil, og det giver mening for dem at medvirke til at skabe gode steder for mountainbiking i Nordjylland. Det er en del af den enkeltes behov for selvrealisering, men det udleveres i høj grad gennem et nyt regionalt fællesskab.

Vilsundområdet som centrum i nye fællesskaber?

I Vilsund ser man ud til at være nået til et punkt, hvor man aktivt leder efter nye bud på livsstil og stedets mening eller identitet, som kan hjælpe med at give området en ny rolle i større udviklingsammenhænge. Og samtidig kan man se, at det sandsynligvis kræver nye meningsfulde fællesskaber på tværs af sundet.

”I Sundby trænger man til at få genskabt nærkontakten og fællesskabet. Det er en rigtig vigtig opgave. På lidt længere sigt er det også vigtigt at samarbejde med Vilsund, de har jo også disse problemer.”

Figur 19: En gang var Vilsundområdets identitet bundet tættere op på vandet. Det var ’færgestedet’. I dag vender opmærksomheden sig igen mod vandet – denne gang som fokus for søsport og et aktivt fritidsliv på, i og omkring vandet. Hvilket fællesskab skal det bygge på? © Foto Henrik Jensen

Dannelse af nye fællesskaber, som også rækker ud over Vilsundområdet er allerede i gang :

”Sundby og Snedsted var bragende rivaler. De skulle have tæsk. Det har ændret sig. Vi blev nødt til at fusionere. De kunne bruge hinanden. Det er jo korte afstande, kun 3 km.”

De lokale fællesskaber er altså ved at orientere sig udad mod omverdenen – mod aktiviteter og knudepunkter andre steder. Spørgsmålet er, om Vilsund kan etablere sig selv som knudepunkt og centrum i fællesskaber fremover?

”Selvfølgelig skal man samle flere idrætsforeninger. Vi har dog prøvet det, og det gav ikke flere medlemmer. Men det kan give flere medlemmer, hvis man er sammen med Øster Følby.”

Nytænkning af fællesskaberne kræver sandsynligvis mere end sammenlægninger af foreninger. Hvis man skal blive et knudepunkt i et mere regionalt perspektiv, som man vil med søsportscenteret, så kræver det også en afvejning af, om alle nuværende aktiviteter kan opretholdes og om nye skal til.

”Man skal vælge ud, hvor man vil lægge sine kampe”

”...også opmærksomhed på, hvad kan vi luge ud i, og hvad kan vi bygge videre på.”

Det kræver mod til omstilling og til at træffe beslutninger, og det kræver koordinering og en form for organisering på tværs af sundet. I næste afsnit ses derfor nærmere på, om der holdningsmæssigt er grundlag for dette i Vilsundområdet.

Selvorganisering og videreudvikling af samarbejdskulturen

Koordinering på tværs af sundet stiller krav til evnen til dels selv at kunne tage hånd om egne problemer og dels at kunne arbejde på tværs af forskellige interesser. Det første har man lang tradition for i de enkelte foreninger og gennem enkelte aktiviteter. Samarbejde på tværs sker i visse sammenhænge, såsom gennem SMS og den nye samarbejdsaftale vedrørende søsportscentret. Der er således en vis erfaring med selvorganisering i Vilsundområdet.

Anerkendt behov for mere koordinering på tværs af enkeltinteresser

Udfordringen består i at udvide samarbejdet, så det favner hele Vilsundområdet og dets udviklingsaspekter, herunder ønsket om at blive en regional faktor i søsport. Og det skal være på en måde, så det bliver accepteret og selv bærende. Holdningen til dette varierer og er generelt forsigtig.

”...måske ikke så stor villighed til at slå noget sammen endnu, eller nedlægge noget et sted og bruge det mere det andet sted.”

”Vi må give noget fra os for at styrke et fællesskab” (i et lidt større område).

”Man kan også slå tingene ihjel ved at have en fast organisation på tværs.”

Det er dog væsentligt at fremhæve, at alle anerkender behovet for mere koordinering. Man ser det som *”en pointe i sig selv at mødes og turde samle det.”* Der lader til at være stor opbakning til at mødes på tværs, når nogen tager initiativ til det. Der er lidt forskellige bud på, hvilke principper der bør ligge til grund for sammensætning af en tværgående organisering. Nogen taler om, at der både er *”behov for en forening på hver side”* (som kan være organ overfor hver sin kommune), *”men også en overbygning”*. Andre ser *”hellere et stærkt netværk”*. Et stærkt netværk tænkes vedligeholdt *”ved at blive ved med at holde kontakt”*.

At få økonomi ind i et nyt tværgående fællesskab ses ikke som et problem. Udfordringen ses mere i forhold til, når pengene skal tilbage til folk og aktiviteter. Hvad skal være fordelingsnøglen? Dette er en væsentlig barriere, som kræver overvindelse.

”Vi kan samles om at skaffe penge, men ikke når vi skal gennemføre og drive noget i fællesskab.”

Det handler altså i høj grad om at træffe aftaler om, hvordan enkeltinteresserne (eksempelvis de enkelte foreninger) skal håndteres i forhold til et bredere fællesskab. Og det handler om at motivere folk til at indgå i fællesskabet og samtidig acceptere de nye vilkår for fællesskaber (som nævnt i forrige afsnit), hvor folk har mere travlt eller blot skal genopdage meningen med fællesskabet.

”Kan I se ud over enkeltinteresserne og sætte fællesskab først? Men lad være med at bebrejde folk, at de ikke når det hele omkring fællesskabet – ingen kommer igen, hvis der bliver peget fingre af dem! Ros dem når de kommer!”

”Involvering af flere skal ske langsomt og ved hjælp af de gode eksempler. ’Hvor er det dejligt, I kommer!’ ”

Samarbejdskulturen skifter – på vej mod at matche et samfund i bevægelse

De fleste af de interviewede er selvkritiske overfor, hvordan man traditionelt har samarbejdet lokalt og forsøgt at få nye med. Det ses ikke som noget egentligt negativt, men mere som en erkendelse af, at tiderne og samfundet skifter og bliver mere bevægeligt. Der peges på, at det er selve kulturen, især kulturen for samvær, som skifter generelt. Og det ses som nødvendigt, at Vilsundområdet finder sin egen måde at matche dette på.

”Jeg tror man skal have en kultur for det. Vend det indad! Hvad kan jeg gøre anderledes, så andre også kan se det, jeg kan se? Tro på det man gør, i stedet for at sige at det var bedst, hvis andre ikke gjorde noget.”

”Hvad er det for en kultur, vi vil lægge til grund for det her samfund i bevægelse? Hvordan vil vi involvere dem, der kun kan lidt, fordi de har travlt?”

Man kan hævde, at de interviewede generelt efterspørger en ændret kultur for samvær, fællesskab og samarbejde, som bliver bedre i stand til ”at få folk med”, især de unge men også folk i øvrigt som gerne vil bidrage i det små.

”Der er jo masser af idéer. Men hvordan rummer vi det, når der ikke er opbakning? Man kan ikke lave det samme frivilligt i dag, som man kunne før. Men hvad kan man så? Hvordan får vi også de små skibe til at sejle med?”

Figur 20: Hvordan får man flere folk med til både at gå ind i nye tværgående fællesskaber, hen over sundet, og til at medvirke i drift af diverse aktiviteter. © Foto Henrik Jensen

Det foreslås blandt andet, at man helt konkret bliver bedre til at ”sætte forventningerne, så de passer” og ”fortælle de gode historier om, at det nyttede noget at gøre noget.”

”Hvad skal der til for, at du vil involvere dig? Hvad tænker du, at du kan bidrage med? En lørdag i kvartalet? Så får man lidt overblik over, hvad der er realistisk at indfri. Man skal ikke bede om flere mandetimer, end der er. ... Hvis jeg med mit gode eksempel kan inddrage andre, men aldrig med løftet pegefinger! ... Glæd dig over dem, der kommer sjældent, inviter dem ind, inddrag dem! Man kommer kun én gang, hvis man ikke inviteres til bordet. Den dag vi kan lade være med at vende stole, fordi man vil sidde mod nogen man kender, så er vi nået rigtigt langt.”

Der er med andre ord en betydelig opmærksomhed på, at der med et nyt og bredere samarbejde skal arbejdes med måden, man gør tingene på. Og idéerne til dette er allerede til stede i området – at man skal være bedre til at hjælpe folk frem, ud fra en realistisk afstemning af forventninger.

Men hvordan kan et bredere samarbejde hen over sundet komme til at se ud i lidt mere konkrete termer? Hvilke forslag er i spil, og hvad vil give mening? Det handler næste afsnit om.

Infrastruktur og platform for samarbejde - Vilsundsamarbejdet, Vilsund Rådet eller ...?

”Der er nødt til at være nogen, der tager teten på dette, ellers kommer det ingen vegne.”

Vilsundområdet har en meget synlig infrastruktur, som fysisk binder det sammen på tværs af sundet. Broen og A26. Det er det synlige bevis på det mobile samfund. Men det er også en infrastruktur, der er ude af lokalområdets hænder – forstået på den måde, at broen og vejen ikke rummer lokale arbejdspladser og aktiviteter på samme måde, som de tidligere færgesteder gjorde. For Vilsund har det groft sagt betydet en ændring fra historisk set at være et stoppested til at blive et gennemfartssted. Dertil kommer, at infrastrukturen for især offentlig service i årtier har vendt sig væk fra vandet og ind mod henholdsvis Thy og Mors. Vandet og sundet har derfor været et billede på flere former for adskillelse mellem øst og vest.

Nu ser vandet, broen og vejen ud til at blive fokus for noget, der binder Vilsundområdet sammen på tværs af sundet. Der er tydelige fælles interesser i at få mere ud af livet på, i og omkring vandet. Man vil gerne gøre stedet til et regionalt stoppested igen, og alle parter ser generelt gode intentioner og muligheder for bedre koblinger henover sundet. Spørgsmålet er derfor, hvilken infrastruktur for samarbejde og sammenbinding skal området have fremover?

Denne undersøgelse har vist, at der i Vilsundområdet er gode potentialer og muligheder for videreudvikling af både sociale, kulturelle, miljømæssige og økonomiske ’infrastrukturer’ på tværs.

Behov for en fælles platform

Men der mangler en udbygget fælles platform, der bredt kan håndtere de mange fælles intentioner og muligheder lokalt og samtidig fungere som bindeled udadtil mod omverdenen (til eksempelvis kommunerne og regionale-nationale aktører). Uden fælles platform/forum risikerer både ildsjæle og foreninger at køre træt i de mange mindre dele og mere målrettede (på emner og aktiviteter) samarbejder, der allerede eksisterer.

Der er behov for et forum, hvor man fast mødes på tværs af sundet og koordinerer både udviklingsstrategisk arbejde og konkrete aktiviteter. Det handler om at fokusere kræfterne og

optimere brugen af Vilsundområdets ressourcer (menneskelige, økonomiske, miljømæssige, mv.) og om ikke at spille hinandens tid unødigt.

De nye udviklingsbetingelser kan gøre det mere oplagt, og nogen hævder også nemmere, ”at organisere sig hen over vandet end i forhold til de nærmeste landsbyer på Mors” (og i Thy). ”...man ser sig ikke længere så meget som konkurrenter, men som nogen der deler de samme ressourcer.” Dertil har man heller ikke haft betydende negative oplevelser med samarbejde på tværs af sundet. Et generelt fravær af delte negative oplevelser og en vækst i enkelte delte positive oplevelser (brojubilæet, skolesamarbejdet, søsportscentret) synes at være et godt udgangspunkt for at tage de næste skridt i samarbejdet.

Dannelse af ny fælles erfaring med samarbejde

Der er enighed om, at man må have en tværgående blivende platform til løbende koordinering. Men der er ikke klare forventninger til, i hvilket omfang sådan en platform bør bygge på og forbindes med eksisterende foreninger.

På den ene side er det væsentligt at stå på skuldrene af det, der virker i lokalområdet. Eksempelvis ved at bygge videre på de nuværende tværgående samarbejdsaktiviteter (Vilsund Borgerforening, SMS, Samarbejdsaftalen om søsportscenteret, mv.). Disse typer af samarbejder kunne strækkes til mere tydeligt at favne hele områdets udviklingsforhold og – aktører.

På den anden side er der ikke lokalt nogen større erfaring med netop den type af samlende og tværgående samarbejde, som efterspørges. Dette kunne tale for at etablere et nyt tværgående organ, som ikke i udgangspunktet binder sig for hårdt op på eksisterende måder at organisere sig på. Argumentet er, at der ganske enkelt er brug for, at der dannes en ny fælles erfaring med samarbejde, hvor det entydigt er hele Vilsundområdets samlede udvikling, der er i centrum.

Figur 21: Der er brug for at udbygge fælles erfaring med samarbejde på tværs af sundet. Vilsund 2022 processen og projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors er en god start, men de fokuserer primært på hver deres side af sundet. Der er brug for at samarbejde om en samlet udvikling, hvor man mere aktivt end nu ser og bruger hinandens kvaliteter. © Foto Henrik Jensen

Én indgang til Vilsundområdet?

Et andet og meget væsentligt aspekt, der taler for at etablere et nyt tværgående organ med en vis vægt er spørgsmålet om, hvordan omverdenen skal arbejde sammen med Vilsundområdet? Hvis man vil spille en mere betydende regional rolle – og være mere attraktiv for folk/brugere, organisationer, myndigheder, erhverv, osv. i omverdenen – så skal det også være lettere at komme i kontakt med Vilsund som helhed.

Kommunerne går i disse år efter at lave én indgang til kommunen ud fra efterspørgsel fra borgere og virksomheder. Kan man på samme måde lave én indgang til Vilsundområdet på tværs af sundet? Dertil synes det oplagt, at de to kommuner har mulighed for at gå til et samlet organ. Hvis kommunen, én af dem eller begge, vil kontakte området mht. udvikling, så vil det give bedst mening at gå til et samlet organ, der allerede i udgangspunktet koordinerer på tværs, og som tænker i sammenhæng hen over sundet. Det giver styrke og troværdighed overfor omverdenen, hvis man lokalt kan vise, at man kan koordinere og samarbejde.

Afklare rollefordeling mellem delene og helheden

Et nyt tværgående organ kunne eksempelvis kaldes Vilsundsamarbejdet, Vilsundrådet, Vilsund Udviklingsamarbejde, Vilsund Udviklingsgruppe eller bare Vilsund Udvikling. Det afhænger af, hvilken rolle man lokalt ønsker, at det skal spille, og hvad man vil signalere med det. Hvor aktivt og handlende skal det være?

Her kan handling naturligvis tolkes på mange måder. Det behøver ikke nødvendigvis være med fokus på enkelte arrangementer og aktiviteter. Handling kan også bestå i, at sådan et organ tager ansvar for områdets samlede strategier for udvikling samt ved gennem fællesmøder at fastholde diskussionen i lokalbefolkningen om områdets samlede udvikling. Altså et samlet udviklingsstrategisk fokus på hvad man vil, og i fællesskab vil arbejde for, med hensyn til vandet, bosætningen, det lokale erhvervsliv, kulturen, miljøet, osv. Dette organ kunne løbende følge udviklingen og koordinere/hjælpe de enkelte foreninger til at arbejde i samme retning, eller i det mindste undgå at man ikke går i vejen for hinanden.

Der har allerede været en del mennesker involveret i udviklingsarbejde på begge sider af sundet, gennem Vilsund 2022 planen og det nuværende projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors. Særligt arbejdsgrupperne synes i den forbindelse at have aktiveret folk. Her fra kunne man forsøge at rekruttere folk til et tværgående organ. Samtidig må man diskutere, i hvilket omfang man skal have repræsentanter med fra områdets foreninger. Der vil være brug for gode links til det store bagland af foreninger og mere afgrænsede samarbejder.

Det betyder, at der bliver brug for at afklare rollefordelingen mellem delene og helheden. Hvilket mandat til beslutninger og handlinger skal et tværgående organ have? Og hvilken økonomi, styring og administration? Kan man samle sig i et nyt tværgående fællesskab, eksempelvis inspireret af de landsbyfællesskaber eller -foreninger, der vokser frem rundt omkring i landet? Det kan have administrative fordele, hvis et tværgående fællesskab blandt andet kan hjælpe de enkelte foreninger med deres administration. Her kunne kommunen/kommunerne måske hjælpe til med at udtænke organiseringen, fordi kommunen ofte sidder med relevant viden fra andre steder i kommunen eller landet om, hvordan man kan gøre dette.

På et mere praktisk plan peger flere på at undgå de sædvanlige termer for styring: *”kald tingene noget andet, ikke bestyrelse og udvalg men mere aktive ord”*. Dertil vil der givetvis blive brug for mange tovholdere på enkelte temaer og typer af aktiviteter. Endelig bør fokus være på at koordinere de mange aktiviteter (både nye og gamle) på en måde, så det også giver mening i forhold til den helhedsvision man ønsker at fremme.

Myndighedssamarbejde og sammenhængende udviklingsplanlægning

Et styrket tværgående samarbejde i Vilsundområdet vil, som beskrevet ovenfor, have flere oplagte funktioner end at sikre bedre interne sammenhænge. Det vil også være et godt redskab til at kontakte og samarbejde med eksterne parter, såsom de tidligere nævnte brugergrupper og organisationer andre steder i regionen og i landet. Og omvendt – en tværgående organisering kan få den rolle, at den for omverdenen bliver en troværdig indgang til Vilsundområdet.

Lettere at samarbejde med – og sværere at sige nej til

Et styrket tværgående samarbejde kunne tage på sig at udbygge relationerne til de to kommuner. I forhold til Vest Vilsund efterspørges blandt andet, *”at kommunen ser, at der er 2 mio. kr på vej, og at der kommer noget tilbage ved en lille indsats og især hurtigere sagsgang.”* Flere ser også gerne en mere konkret kommunal hjælp til forhandlinger om værftsbygninger og investeringer i området. På Mors-siden taler man eksempelvis om *”behov for en driftsaftale på havnen med kommunen. En plan for, hvad man vil med området.”* I det hele taget vil man i Vilsundområdet gerne i bedre kontakt med kommunerne:

”Vi vil gerne lave møder med centrale embedsmænd i kommunen om mulighederne.”

På den anden side er der også noget, der tyder på, at kommunerne et stykke hen ad vejen vil være modtagelig for dette. Men fra kommunens side savnes eksempelvis konkrete indspil og samspil fra de erhvervsdrivende i området, og kommunen efterspørger også *”folk lokalt, der kan skrive ansøgninger”*.

Det vil være en oplagt rolle for et nyt tværgående samarbejde hen over sundet, at man fokuserer på sådanne og lignende aspekter. Et stærkt lokalt samarbejde er både lettere at samarbejde med og sværere at sige nej til for kommunerne.

Et tværgående samarbejde kunne også fungere som partner i forhold til andre myndigheder, eksempelvis statslige myndigheder.

”Naturstyrelsen tør ikke længere stille med for meget inventar i landskabet, da de så skal vedligeholde og kan risikere at pådrage sig ansvar. Hvis dette kan frigøres fra dem – til en lokal forpligtelse – så kan man fint samarbejde.”

Dette sker allerede andre steder, såsom i førnævnte eksempel i Slettestrand. Her er Naturstyrelsen gået sammen med lokale aktører, både erhvervsliv og borgere, om både udvikling, anvendelse og vedligeholdelse af mountainbike-trails. Der er endda udviklet en forretningsmodel, der sikrer disse forhold, og som indeholder økonomiske aftaler til gensidig gavn.

Endelig vil et tværgående samarbejde i Vilsundområdet bedre kunne appellere til overordnede politikere, strategier, planer og puljer (fra både nationale, regionale og kommunale parter), som sigter mod lokalområdeudvikling.

”Hvad vil man nationalt? Puljer ja, men også hvad man igangsætter af overordnede strategier, såsom turisme: hvordan kan man koble sig på? Kommunen kan være mellemmand på at sige, vi har noget her lokalt som kan passe ind i de store strategier.”

Men det indebærer også, at der vil kunne skabes bedre muligheder for udvikling i Vilsundområdet, hvis der tages skridt til at illustrere områdets samlede værd og mulige rolle i større sammenhænge – ved at sigte mod at samle de lokale strategier og planer på tværs af sundet. Det behandles nærmere i næste afsnit.

Brug for sammenhængende planlægning på tværs af sundet

”Der skal være nogen, der får lagt en overordnet holdbar plan, ikke luftkasteller, på tværs af sundet.”

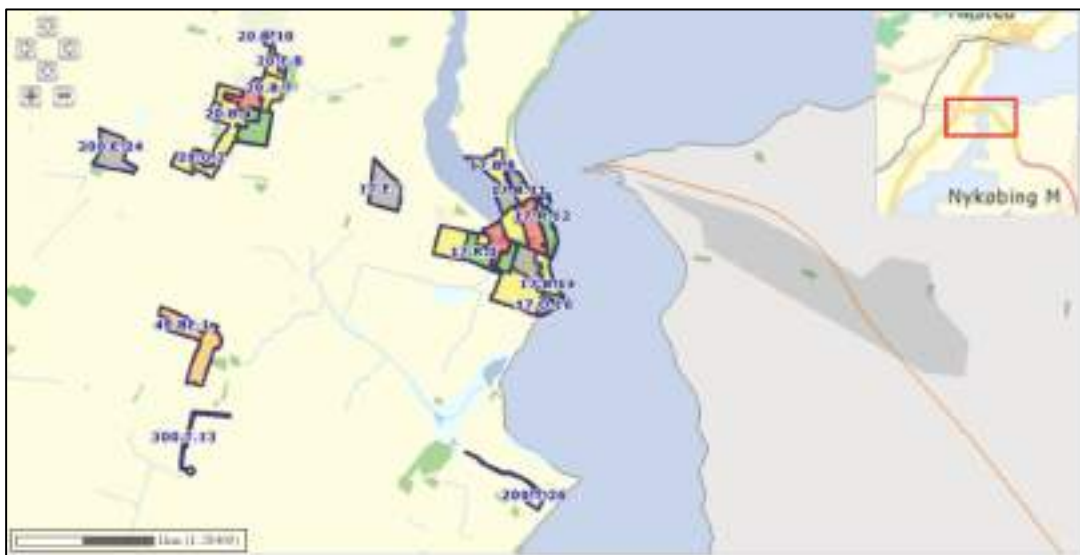
Planer er ofte omstridte og genstand for megen diskussion. Traditionelt er planer blevet sat i forbindelse med offentlig styring og kontrol med udvikling, og mange har set planer som begrænsende for udvikling.

Det skyldes blandt andet, at især kommuneplanerne blev brugt til at fordele den offentlige service rundt i kommunen, hvilket borgerne kunne opleve som problematisk i forhold til egne ønsker.

Dette er dog generelt ved at ændre sig mange steder rundt om i Danmark og også internationalt.

Figur 22: Fra Thisted kommuneplan. Her med fokus på byerne i kommunen. Bemærk, at oversigten slutter ved kommunegrænsen. Ville Vest-Vilsund få en anden rolle på dette kort, hvis den blev set i sammenhæng med Sundby Mors?

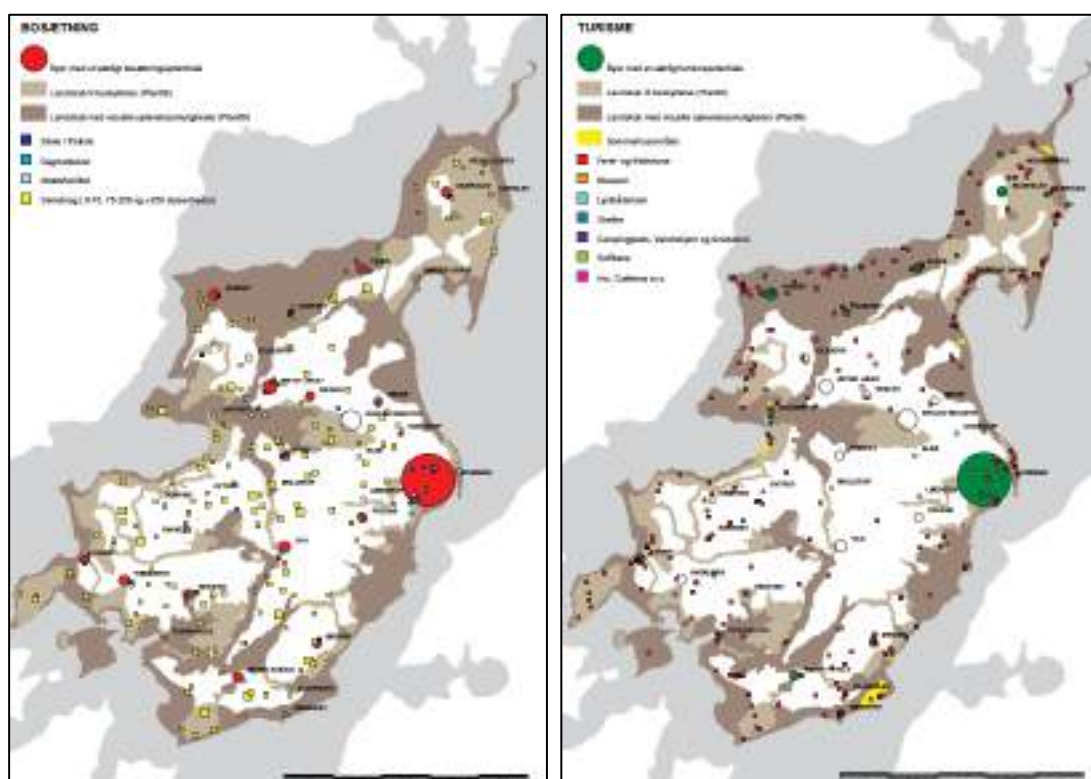
Figur 23: Fra Thisted kommuneplan, kommuneplanrammer for Vilsund. Fokus stopper ved kommunegrænsen. Men der er naturligvis også noget på den anden side af sundet. Hvordan ville et samlet kort se ud?

Der er kommet større fokus på, at strategier og planer skal kunne andet end at begrænse og kontrollere udviklingen. De skal i højere grad kunne belyse og anviser udviklingsmuligheder. Det ses blandt andet ved, at der stadig oftere gives bedre plads til at fremhæve det enkelte steds særegne kvaliteter og arbejde på at lade dette blive udgangspunkt for fremtidig udvikling. Altså en mere situations- og stedsorienteret planlægning.

Det er også denne type af planer, der ser ud til for alvor at vække lokale udviklingsaktørers og borgeres interesser. Det sker fordi, det er de lokale, som har det mest indgående kendskab til det sted de bor, arbejder og lever/bruger. I Vilsundområdet har man allerede erfaring med denne tilgang til planlægning, via Vilsund 2022 planen og projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors.

Det er et udtryk for anerkendelse af et behov for sammenhængende planlægning, så man kan få mere ud af hinandens kvaliteter og fokusere sine kræfter. Nationalpark Thy projektet ville eksempelvis heller ikke være blevet til noget uden en sammenhængende planlægning, der både analyserede og illustrerede muligheder samt udpegede aspekter/områder mhp. fokuseret indsats. Så langt, så godt.

Planlægningen er dog generelt udfordret af, at mange planer har fokus på afgrænsede områder, hvor det er politisk-administrative grænser og ikke geografien i øvrigt, der definerer planområdet. Sammenhænge med steder og mennesker udenfor grænserne fremgår ikke.

Figur 24: Fra Morsø kommuneplanlægning, potentialekort for Morsø vedrørende bosætning og turisme. De er eksempler på en mere stedsorienteret tilgang. Men bemærk, at fokus stopper ved kommunegrænsen (Thy er hvidt), ligesom i Thisted kommunes planlægning. Der er naturligvis også bosætnings- og turismepotentialer på den anden side af Vilsund. Hvordan ville det se ud, hvis Sundby Mors blev set i sammenhæng med Vest-Vilsund?

Det er på den ene side forståeligt, at kommunerne holder sig til de områder, som de selv er ansvarlige for. Dertil kan kort og analyser, der breder sig ind over naboerne, sagtens blive genstand for konflikt. Og desuden ønsker kommunerne også typisk at fastholde retten til at gøre tingene på deres egen måde, herunder videreudvikle egne organisationer og fokusområder. Endelig er argumentet ofte, at man er i konkurrence med hinanden, og derfor er man forsigtige med at samarbejde om planlægning.

På den anden side viser geografien og især ændringen mod et mere bevægeligt samfund, at det giver stadig mindre mening at se steder som isolerede og selvopretholdende. Steder

hænger sammen på kryds og tværs, som tidligere nævnt, og ofte på tværs af gamle skel og grænser. Det er ofte sammenhænge på tværs, og nogle gange forbindelser over lidt større afstande, der giver basis for nye udviklingsmuligheder – hvilket i høj grad ser ud til at være tilfældet for Vilsundområdet. Det er de samlede kvaliteter hen over sundet, der har potentiale til at kunne give stedet en stærkere regional rolle, som vil være til gavn for begge kommuner.

Det er derfor snarere en ulempe end en fordel for begge kommuner, at man ikke kan se, hvad der er på den anden side af sundet. Det betyder, at man ikke i tilstrækkelig grad indregner hinanden som forudsætninger i planlægningen for ny udvikling.

Set i det lys bliver situationen ikke så meget bedre af Vilsund 2022 planen og projekt Udvikling og bosætning i Sundby Mors, da de primært er fokuserede på hver sin side af sundet og ikke i et væsentligt omfang tænker hinanden med. De er hver især gode eksempler på mere stedsorienterede planer, der har respekt for det lokale. Men man får ikke udpeget hinandens betydende funktioner og kvaliteter og tænkt det tilstrækkeligt i en sammenhæng mht. fremtidig anvendelse og udvikling. Man får ikke diskuteret, hvordan man kan forstærke hinanden.

Der kan derfor hævdes at være brug for en fælles planlægning – en fælles udviklingsplanlægning for Vilsundområdet, hvor man samler og samtænker områdets planer til én plan. Dette kunne være et primært mål for en ny tværgående organisering, og det kunne være genstand for et tæt samarbejde med kommunerne og mellem kommunerne.

Erhvervslivets rolle i områdeudviklingen

I planlægning for stedsudvikling og områdeudvikling er der i de senere år kommet et større fokus på erhvervsudvikling. Det ses i mange strategier og planer rundt om i landet. Og det kommer især til udtryk, når man får øje på konkrete erhvervsmæssige muligheder i et områdes kvaliteter og ressourcer (både miljømæssige, økonomiske og menneskelige ressourcer). Som nævnt tidligere i rapporten, så viser eksempler som Klitmøller, Slettestrand og Nationalpark Thy, at der eksempelvis kan være nye erhvervsmæssige muligheder forbundet med landskabet og naturen. Vilsund har sine egne kvaliteter omkring vandet, kysten, bakkerne, mv. som kan danne baggrund for lignende erhvervs muligheder.

Dertil er der i Vilsund, lige som mange andre steder, forskellige grader af stedbundenhed fra virksomhed til virksomhed. Mange virksomheder sælger typisk deres produkter uden for lokalområdet, og de ligger derfor ikke i Vilsund på grund af tæthed til kunderne og markedet. I stedet har deres beliggenhed ofte historiske årsager, hvor virksomheden tidligere lå midt i et lokalt marked for deres produkter, men hvor de nu er vokset ud af denne form for lokal afhængighed. Udviklingen i transportsektoren og transportomkostninger har dog samtidig betydet, at afstande til kunderne ikke har så stor betydning længere, så de fleste virksomheder ser ikke dette som en afgørende faktor. I den sammenhæng ses de regionale vejforbindelser gennem Vilsund-området som en stor fordel.

Flere er også godt tilfredse med de i øvrigt lave omkostninger, der er ved at ligge udenfor større byer. Det ser heller ikke ud til, at der er nævneværdige problemer med at finde arbejdskraft, så længe det drejer sig om folk med kortere og mellemlange uddannelser. Det kan være sværere i forhold til folk med længere uddannelser.

Erhvervslivet i Vilsundområdet er således langt hen ad vejen tilfredse med deres beliggenhed, og det skinner igennem, at det også er andet end lave omkostninger og A26, der betyder noget for de lokale erhvervsaktive. Eksempelvis skriver Vilsund Erhvervsråd (af 1986), dvs. i Vest Vilsund, på deres hjemmeside, at man ”bakker op om et dynamisk erhvervsliv i naturskønne omgivelser” og at man har ”en særlig position i det danske erhvervsbillede, for den tilsyneladende stille og

uspolerede lille by ved det smukke smalle sund rummer faktisk lige så mange arbejdspladser og virksomheder som langt større byer.” Stedets naturmæssige kvaliteter fremhæves og spiller også en rolle for det lokale erhvervsliv.

Dette er et godt udgangspunkt for en bedre integration af erhvervslivet i Vilsundområdets diskussioner og planer om udvikling. Erfaringer fra andre områdeudviklingsprojekter viser ofte, at det kan være afgørende for succes at både borgere (helst i fælles organisering), myndigheder og erhvervsliv arbejder tæt sammen. Man slår ganske enkelt kræfterne og ressourcerne sammen og øger dermed chancen for succes, hvis man ellers kan blive enige om målene og nå ud til målgrupperne.

Flere peger dog på, at der mangler deltagelse fra Sundby Mors virksomhederne. Det ser ud til, at der er kontakt mellem Vilsund Erhvervsråd i Vest Vilsund og Sundby Mors virksomhederne med henblik på at samle det lokale erhvervsliv yderligere. Det må antages at blive en klar fordel i forhold til både at etablere et virkningsfuldt tværgående samarbejde hen over sundet og lave en samlet strategi eller plan for områdets udvikling.

Et samlet lokalt erhvervsliv og et nyt tværgående udviklingssamarbejde vil have potentialet til at kunne sætte en ny standard for udviklingsdiskussioner og iværksætteri i området. Man vil bedre kunne møde kommunen i øjenhøjde samt andre større eksterne parter (andre myndigheder, større organisationer for fritids- og sportsaktiviteter, Realdania, fonde, osv.).

Vi skal gøre os større end vi er

Samarbejde kan mere end at få folk til at sidde sammen omkring et bord og blive enige om fælles mål. Det tværgående samarbejde hen over sundet, og dets produkter i form af fælles planer og aktiviteter, kan også bruges til at markedsføre stedet og tiltrække investeringer. Det er der gode erfaringer med andre steder.

Det vil naturligvis være oplagt at markedsføre mulighederne for søsport og vandliv i området.

”Det skal have noget omtale, det skal ud i megafonen.”

Hvis en tværgående planlægning, i samarbejde med de to kommuner, blandt andet får tilrettelagt attraktive muligheder for bosætning, så vil det desuden give god mening at bruge noget af planmaterialet til at forsøge at henvende sig til potentielle tilflyttere. Der er allerede opmærksomhed på potentielle tilflyttere, blandt andet har man i Sundby Mors lavet en Velkomstgruppe:

”Det er svært at blive budt indenfor som udefra kommende, tilflytter. Derfor er det fint med Velkomstgruppen.”

Velkomstpakken tilbyder rabatter fra mange virksomheder. Uanset om de giver noget eller ej, så kommer de erhvervsdrivende med på en liste. Pakken rummer dertil *”alt om foreningerne og arrangementer”* og består helt konkret af en mappe og noget vin med lokalt logo.

”Velkomstpakken er tænkt som en ’icebreaker’. Motivationen bag pakken er: der mangler lokal info, især efter købmanden er væk. Hvad sker der i byen? Hvad er kutyme og traditioner, og hvad gør man? Der er jo ikke noget, der er en selvfølge, men det kan det nemt blive, når man bor her.”

Dertil opfordrer en lokal erhvervsaktør til, at man må blive bedre til at samle sig om at markedsføre gode tilbud fra området.

”Der burde være 10 gode tilbud fra Vilsund, der skulle køre kvartalsvis. Gode tilbud fra de erhvervsdrivende. Og så skal det markedsføres. Det strander på, at det koster penge.”

En anden erhvervsdrivende taler om, at det kan være svært at komme ud ”til de landsdækkende butikker”. Det kræver en ”blåstempling af produktet”. I den forbindelse er der i Thy og på Mors, ligesom i flere andre dele af landet, kommet betydelig mere fokus på at bruge steds-branding, dvs. bruge nogle af de stedskvaliteter, som omverdenen kender et område for, i markedsføringen.

”Vi har længe annonceret med ’Dansk produceret’, men vil også nu til at sælge som ’Råvarer fra Thy’. ... Vi har også solgt havsand udvundet nær Nationalpark Thy. Som én der kommer fra Thy, kan jeg slet ikke sætte mig ind i, at vi kan sælge 500 paller med 20 kg sække med sand. Det er jo bare fint sand, som man også kan få andre steder. Jeg tror også det skyldes, at det var en flot layoutet søk.”

Flere nævner eller antyder endvidere, at man burde fremme en investeringstankegang i og omkring området. Der henvises blandt andet til eksempler såsom i Sennels, lidt øst for Thisted, hvor man samler kapital ”fra selvstændige, og de husstande der føler, at de kan undvære,” til at opkøbe ejendomme. Man vil også søge udviklingsmidler til dette hos fonde.

”Fondsmidlerne skal bruges til den by-nyttige del af det: legepladser, torv, osv. Hovedparten har taget imod det med kyshånd.”

Endelig mener mange, at det i høj grad også handler om attitude, både indadtil og udadtil. Det kan blandt andet ske ved at lade det gode eksempel træde frem, støtte hinandens succes, og tænke i større rammer og sammenhænge end man plejer.

”Vi skal støtte hinandens succes. Alle vil jo også gerne være en del af en succes.”

”Vi skal gøre os større, end vi er.”

”Vi skal tænke lidt stort uden at føle det som fornærmende.”

”Vi er nødt til at gøre det sammen, det er blevet en nødvendighed.”

”Vi skal have lagt gamle hindringer ned og stå sammen. Det er stenalder-simpelt.”

”Gerne lidt flere folk med visioner. Både lokalt, eller folk udefra med interesse i stedet.”

”Hvis man kunne få en fornemmelse af, at vi hører sammen om noget, ligegyldigt om der er noget vand imellem os.”

”Det handler om at finde nichen. Hvad har vi af niche i Vilsund. Vi har vandet.”

Vi har forandret os!

Denne undersøgelse har udpeget og diskuteret en lang række af aspekter, der kan indvirke på og i mange tilfælde medvirke til et bedre samarbejde omkring udvikling på tværs af sundet. Bag det hele står Vilsundområdet borgere, på tværs af sundet. Og meget tyder på, at mange selv har øje for, at der forandringer i gang, og de synes der må ske noget.

”Vi må mødes noget oftere!”

”Vi må skabe noget succes og gode historier.”

”Vi har brug for positiv omtale”

Men som det også fremgår mere eller mindre mellem linjerne i mange sammenhænge, så er der en bred forståelse af, at det må ske i *”respekt for de folk der bor her. Det er hvad man kommer længst med. Hav respekt for det de gør, og plej det!”*, og man må *”tage det i den rækkefølge, som tingene kan lade sig gøre i.”* Denne klare realisme betyder dog ikke, at man ser sig tilbage og ikke vil tage nogen chancer. Mange ser behov for at prøve noget nyt og eksempelvis både udfordre omgivelserne lidt mere samt lære af dem.

”Det kan nogle gange også være positivt at gøre noget galt.”

”Det der kan I godt glemme, det får vi aldrig lov til’-mentaliteten. Vrøvl, det ved de ikke noget om.”

”Vi skal lære af hinandens erfaringer og projekter i Thy og på Mors”

Endelig synes det passende, at en borger selv sætter nogle få afsluttende ord på afslutningen af denne undersøgelse:

Vi kan se, at vi selv har forandret os!

Figur 25 © Foto Henrik Jensen

Konklusionen – den er jeres!

Denne undersøgelse har haft til hensigt at afdække, hvordan ”klimaet” ser ud med hensyn til muligheder for samarbejde mellem Vilsundområdets aktører og interessenter. Der har været fokus på at afdække forskellige aktørers syn på Vildsundområdet og dets muligheder, samt deres interesser i områdets udvikling. Der har især været fokus på:

-Hvilke konkrete udfordringer er der for et udvidet samarbejde om udvikling af Vilsundområdet? Og på baggrund heraf:

-Hvilke strategiske og handlingsmæssige muligheder er der for et udvidet samarbejde om udvikling af Vilsundområdet?

Undersøgelsen har påvist en lang række udfordringer og muligheder i forhold til et udvidet samarbejde, som det vil være for omfattende at opsummere her. Dertil er det netop ikke undertegnede forfatters opgave at prioritere disse ved at give dem forrang i en konklusion.

Det er op til Vilsundområdets borgere og hovedinteressenter i dets udvikling at prioritere, hvad de finder vigtigt, for de kender bedst til deres egen situation. Rapporten er et indspil til den nuværende og kommende udviklingsproces, og det er tanken, at Vilsundområdets aktører kan anvende den i de sammenhænge, de selv beslutter sig for.

© Foto Henrik Jensen